

ДОКЛАД

СОЦИАЛНАТА КОХЕЗИЯ, ЗАЛОЖЕНА НА КАРТА

Социалното въздействие на кризата
и пакетът от мерки за възстановяване

Подготвена от Работната група по
социално включване на EAPN

Декември 2009

European Anti-Poverty Network

Благодарности

Този доклад е разработен от Работната група по социално включване към Европейската Анти-бедност мрежа.

Проектът за доклада е подготвен от Клер Шампекс и Шан Джоунс от Секретариата на ЕАРН, въз основа на приноса от 22 национални мрежи, членки на ЕАРН – Ирландия, Чешката република, Швеция, Финландия, Белгия, Холандия, Литва, Латвия, Унгария, Дания, Франция, Обединеното кралство, Австрия, България, Кипър, Италия, Люксембург, Малта, Полша, Португалия.

Европейски организации, членове на ЕАРН също допринесоха за подготовката на доклада: AGE (Европейска платформа на възрастните хора), Еврочайлд и Евродиакония.

Проектът на доклада беше обсъден в Работната група по социално включване по време на среща на 13 – 14 ноември 2009, а след това бяха получени и допълнителни коментари.

СЪДЪРЖАНИЕ

РЕЗЮМЕ	4
КЛЮЧОВИ ИДЕИ	7
ВЪВЕДЕНИЕ	9
1. ОСНОВНИ ЗАПЛАХИ ЗА СОЦИАЛНОТО ВКЛЮЧВАНЕ И СОЦИАЛНАТА ЗАЩИТА	11
1.1. БЕЗРАБОТИЦА И ЕРОЗИЯ НА ТРУДОВИТЕ УСЛОВИЯ	12
1.2. ЖИЛИЩНО ИЗКЛЮЧВАНЕ И БЕЗДОМНОСТ	15
1.3. ДОСТЪП ДО МИНИМАЛЕН ДОХОД И СОЦИАЛНИ ПЛАЩАНИЯ	17
1.4. ДОСТЪП ДО БЛАГА И УСЛУГИ	19
1.5. ЗАДЛЪЖНЯВАНЕ И ФОНАНСОВО ИЗКЛЮЧВАНЕ	20
1.6. ПЕНСИИ	22
2. ПЛАНОВЕТЕ ЗА ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ: НЯКОИ ПОЗИТИВНИ ИНИЦИАТИВИ ... И ЗАПЛАХИ ЗА БЪДЕЩЕТО НА СОЦИАЛНАТА ЗАЩИТА?	24
2.1. НЯКОИ ПОЛОЖИТЕЛНИ МЕРКИ – НО НЕ И ДОСТАТЪЧНИ	24
2.2. ЦЕНТРАЛНИЯТ ВЪПРОС НА УПРАВЛЕНИЕТО НА ПУБЛИЧНИТЕ БЮДЖЕТИ	27
2.2.1. БАНКИТЕ И ПРЕДПРИЯТИЯТА, ПОДКРЕПЕНИ С ПРЕДИМСТВО; ПУБЛИЧНИТЕ БЮДЖЕТИ – ПОДЛОЖЕНИ НА РИСК	27
2.2.2. ТРЯБВА ЛИ ДА БЪДЕ ЗА СМЕТКА НА СОЦИАЛНАТА КОХЕЗИЯ?	28
2.2.3. АТАКА СРЕЩУ ФИНАНСИРАНЕТО НА СОЦИАЛНАТА ЗАЩИТА	31
2.3. ЗАЩИТАВАЙКИ ЗАЕТОСТТА: НО КАКВО СТАВА С ДОСТЪПА ДО ДОСТОЙНА РАБОТА?	32
2.2.4. ФЛЕКСИКЮРИТИ: ПОВЕЧЕ МИЗЕРИЯ, ПО-МАЛКО СИГУРНОСТ	32
2.2.5. ЛИПСАТА: ПОЛИТИКИ ОСИГУРЯВАЩИ ДОСТЪПА ДО ДОСТОЙНА ЗАЕТОСТ	33
3. НАЙ-ЗАСЕГНАТИ СА ХОРАТА ЖИВЕЕЩИ В БЕДНОСТ	36
3.1. ПРОДЪЛЖАВАЩО ВЛОШАВАНЕ НА ЖИЗНЕНИТЕ УСЛОВИЯ И СОЦИАЛНАТА КОХЕЗИЯ ЗА ИЗЛОЖЕНИТЕ НА НАЙ-ГОЛЯМ РИСК	36
3.2. КОГАТО ПРАВИТЕЛСТВАТА ПЕСТЯТ ОТ СОЦИАЛНА ЗАЩИТА, НАЙ-УЯЗВИМИТЕ СА ЗАСЕГНАТИ НАЙ--ЗЛЕ	39
3.2.1. НАЙ-ЛОШИЯТ ЕФЕКТ ОТ БЕЗРАБОТИЦАТА И НЕСИГУРНИТЕ РАБОТНИ МЕСТА	39
3.2.2. ВЛИЯНИЕТО НА КРИЗАТА ВЪРХУ ЖЕНИТЕ И ДЕЦАТА	42
4. НПО ПОЕМАТ ПО-ТЕЖКА РОЛЯ С НАМАЛЯВАЩИ И НЕСИГУРНИ РЕСУРСИ	44
4.2. РАСТЯЩИ И ПРОМЕНЯЩИ СЕ НУЖДИ	44
4.3. НАМАЛЯВАЩИ РЕСУРСИ	45
5. ХОРА В БЕДНОСТ И АНТИ-БЕДНОСТ НПО – ЧАСТ ОТ РЕШЕНИЕТО ЗА УСТОЙЧИВО ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ	48
5.1. КЛЮЧОВАТА РОЛЯ НА НПО: УСЛУГИ И АДВОКАТСТВАНЕ	48
5.2. ПРЕДЛОЖЕНИЯТА НА ЧЛЕНОВЕТЕ	

Резюме

Последствията, които кризата поражда за заетостта, са добре познати и документирани. Но конкретните социални последствия от кризата отиват далеч отвъд трудовия пазар. В действителност, хората в бедност носят многобройните последствия от грешките на вземащите решения. Те са под натиска на по-нататъшното влошаване на тяхната ситуация, намаляващите възможности за достъп до достоен труд, намаляващата социална подкрепа. За работниците, цената на запазване на някакво работно място означава неприемлива деградация на тяхното заплащане и на трудовите условия. Междувременно, действията на правителствата за намаляване на публичните дефицити изглежда имат ефекта на снежна топка за намаляване на социалната кохезия и социалната защита през идните години.

Тъй като не е направена пълна оценка на цялото въздействие на кризата, EAPN провежда регулярен мониторинг чрез своите членове, използвайки вътрешни изследвания и срещи през периода от ноември 2008 насам. Настоящият доклад обвързва в едно оценките на хората, живеещи в бедност, от 22 страни членки с европейските организации – членове на EAPN.

Кризата има видими многостранни последствия и катализира нарастване на социалното изключване.

Реалностите в заетостта са по-лоши от официалните данни, поради големият брой недокументирани работници, самонаети и работници с висок риск да загубят работата си, които не винаги се отчитат от официалната статистика. Реалността за хората, които остават на работа е също доста тежка поради намаляванията на работните заплати и работното време, често без компенсации. Членовете също изказват опасения от дългосрочно влошаване на трудовите условия: средствата, които компаниите използват, за да станат по-конкурентни водят до влошаване на трудовите условия.

Около една трета от изследваните национални мрежи на EAPN посочват тревожни промени в областта на жилищата, където много хора губят своите жилища или срещат големи трудности с нарастващите цени на жилищата. Бездомността е реалност, която се разраства. Въпреки позитивните инициативи на правителствата да повишат или допълнят схемите за минимален доход, т.нар. “защитни мрежи” не успяват да подкрепят по адекватен начин хората, засегнати особено от липсата на ресурси. Фактът, че някои правителства засилват политиките за активиране чрез ограничаване на различни социални плащания и то в период на намаляваща заетост, се счита за неоправдан. Покупателната способност също е засегната: цените на базисни продукти нарастват, а ограниченията върху публичните бюджети водят до ограничаване на предлаганите и ползвани услуги. Увеличава се и свръхзадлъжняването, подсилвано от неадекватните доходи, растящите цени и липсата на достъп до адекватен кредит от банковите системи. Както публичните, така и частните пенсионни фондове са в нарастваща опасност от финансовата криза и бюджетните ограничения.

Смесена оценка на пакетите за възстановяване

Някои правителства са предприели позитивни инициативи за смекчаване на социалния ефект от кризата, включително и мерки срещу финансовото изключване, увеличаване на обезщетенията и пенсиите, предоставяне на допълнителна подкрепа за домакинства, изпаднали в затруднения, мерки за предотвратяване загубата на жилищата и подобряване на достъпа до жилища. Тези мерки се приветстват от членовете на EAPN. Но мерките са далеч от това да бъдат достатъчни.

Основната тревога идва от управлението на публичните бюджети. Спасяването на банките изискваше огромни публични разходи. Публичните бюджети бяха ангажирани и със запазването на търсенето в секторите, които са особено засегнати от кризата, чрез публични инвестиции и данъчни облекчения. Тези извънредни разходи, комбинирани с намалелите доходи, нарастващата безработица и исканията за социални плащания, породиха голям публичен дефицит. ЕАРН не вярва, че това е единствената опция за управление на кризата и бие тревога за опасностите от продължаването на такъв подход в правителствените стратегии за възстановяване от кризата. В някои страни виждаме драматични орязвания на социалните бюджети, заплахи за социалните права и нови данъци, които засягат главно бедните. Решението да се намалят социалните ангажименти на работодателите се счита за сериозна дългосрочна атака срещу системите за социална защита. Крайният случай са Източно Европейските страни като Латвия, Унгария и Румъния, които биват принуждавани да искат заеми от МВФ и ЕС, и се оплакват от бюджетни и структурни ограничения за намаляване на техните дефицити, което води до масивни намаления на публичната администрация и социалните услуги.

Членовете приветстват взетите решения за ограничаване на безработицата и подкрепа за заетостта в най-засегнатите сектори. Но те изразяват и съжаление, че се дава приоритет на гъвкавостта за сметка на сигурността и мерките остават далеч от бедните, които вече са извън трудовият пазар. А също така липсва политическа енергия за създаване на достойни работни места, по-точно – “зелени работни места” и “бели” такива, както и за използването на потенциала на социалната икономика. Изказва се и съжаление по повод факта, че улесняването на заетостта на хората, които са най-далеч от трудовия пазар изглежда вече не представлява фокус на мерките.

Най-уязвимите и дискриминираните са най-засегнати. Членовете на ЕАРН описват текущата ситуация в много страни членки като нарастваща депривация, нарастващи социални напрежения, дискриминация и ксенофобия. Чувство на безнадеждност и страх обхваща много от попадналите в капана на бедността и загубили доверие в способността на правителствата да се справят с неравенствата и увеличаващата се бедност.

Някои групи са особено засегнати. На трудовия пазар работниците с рискови работни места са първите жертви. Ситуациите на младите и възрастните работници също са критични, както и на хората, които страдат от продължителни заболявания и инвалидност или имат слаба квалификация. Всички те са изложени на риска да останат постоянно извън пазара на труда. Мигрантите, включително и недокументираните работници - мигранти се сблъскват с дискриминация и трудно могат да подпомагат семействата си зад граница. Влиянието на кризата върху жените също буди тревога: те са силно засегнати, особено самотните майки. Децата също са особено засегнати.

НПО се сблъскват с нарастващи и променящи се искания. Много НПО срещат вълни от искания за базисна поддръжка на ежедневни разходи за живот: храна, дрехи, подслон и пари, за да се платят сметките. Исканията са от различни групи, вкл. и от семейства, а не само от бездомни индивиди. Те все повече се принуждават да предоставят най-различни помощи за да подкрепят хората, изправени пред растящи трудности и да компенсират орязванията на публичните услуги. **Но ресурсите, с които разполагат НПО не нарастват, а в много случаи се сриват. НПО не са сигурни в капацитета си да играят адекватна роля в бъдещето,** когато публичните ресурси ще бъдат още по-ограничени, частното финансиране намалява, а структурните фондове не подкрепят социалното включване.

Никога вече!

Има ясна необходимост от прозрачен дебат по причините за кризата. Не само за да се посрещнат социалните последици от кризата и за да се предприемат адекватни политики, но и за да се предотврати възникване на такава криза в бъдеще. Този дебат трябва да обхване и увеличаващите се неравенства и как те подхранваха търсенето на лесни кредити, а също подрониха капацитета на социалната защита да запази човешките права на адекватен доход и да подкрепи хората в тяхното включване. Поради ключовата роля, която играят в управлението на кризата в социалната сфера, НПО имат специфична експертиза. Те се опитват да подкрепят гласовете на хората, живеещи в бедност, които искат да бъдат част от процеса на правене на политики. Това би трябвало да се постигне както на национално ниво, така и на Европейско. Дебатът на заинтересованите лица относно пълното социално въздействие на кризата и устойчивите дългосрочни решения за защита на социалната кохезия, а не за нейното ерозиране, са фундаментална предпоставка за това.

Ключови послания

- **ЕС се сблъсква с най-тежката икономическа криза от 1930 г. насам.** Пълното въздействие на кризата върху бедността и социалното изключване все още не е оценено адекватно. Без такъв анализ, автоматичното преминаване от пакетите за възстановяване към стратегиите за излизане ще носи риска от нарастване на бедността, увеличаване на неравенствата и подриване на социалната кохезия през следващите десетилетия. Може ли ЕС да си позволи да поеме такъв риск?

- **Главният фокус на пакетите за възстановяване е върху стимулиране на растежа и запазването на заетостта,** но слабо се отчитат дългосрочните последици от орязването на заплатите, натискът за намаляването им и тенденцията за увеличаване на гъвкавостта и рисковите трудови условия.

- Хората, които са изключени от трудовия пазар, вече не са приоритет на политиките. Въпреки ангажиментите на ЕС **няма доказателства за прилагане на интегрирани подходи, основани на Активното включване.** Растат признаците за нехуманно отношение към хората, живеещи в бедност, чрез увеличаване на изискванията за оказване на социална подкрепа на хората в бедност и намаляване на плащанията за тях, въпреки че липсват достатъчно работни места.

- **По-широките социални последици не бяха оценени по адекватен начин.** Кризата влияе не само върху работните места, а и върху бездомността и жилищното изключване, върху цените и нивата на доходите, задлъжняването и финансовото изключване. Не се държи достатъчно сметка и за това кои именно са най-дълбоко засегнати от кризата – жените, децата, младите и възрастните, мигрантите и етническите малцинства, а също и за нарастващите напрежения от засилващия се расизъм и ксенофобията и загубата на доверие в бъдещето.

- **Неправителствените анти-бедност организации са на върха на кризата,** опитвайки се да се справят с нарастващото търсене от хора в бедност, когато тяхното финансиране е подкопано. Те предоставят повече от услуги – тяхната защитна роля е решаваща за да се даде глас на най-изключените. Те притежават специфична експертиза, която искат да споделят. Те трябва да станат партньори в дебатите и да получат подкрепа за устойчиво финансиране.

- **Най-лошото предстои.** Решенията, които се вземат за възстановяване като част от “Стратегиите за излизане от кризата” на държавите членки, сериозно подриват системите за социална защита, като намаляват приноса на работодателите и орязват публичните услуги и равнищата на обезщетенията. НПО услугите също са в риск. Източно Европейските страни като Латвия, Румъния, Унгария са под натиск за драстично намаляване на техните дефицити чрез намаляване на услугите, изисквания за заеми от МВФ и ЕК, без социални условия за получаването им.

• **Това не е пътят.** Трябва да се извлекат необходимите уроци от опита на страните с високо ниво на социална защита и универсални услуги – те успяха да защитят много по-добре хората и да създадат разнообразни инициативи за справяне с кризата. Но може да се вземат под внимание и начините за увеличаване на публичните приходи. Причините за кризата са в растящите неравенства, които подхранваха кредитния бум, а също така и в липсата на регулация във финансовия сектор. Преразпределение чрез по-прогресивно данъчно облагане и засилена социална защита по-добре ще се справят с бедността, ще подкрепят социалната кохезия и ще предотвратят възникването на нова криза.

• **Ново демократично решение.** Едни по-партисипативни демокрации сигурно щяха да чуят по-рано предупрежденията на гражданското общество относно опасностите на лесните кредити и растящите неравенства. Планове за възстановяване и Стратегиите за излизане от кризата бяха създадени при затворени врати. Ние призоваваме ЕС и страните членки да инициират дебат и социална дискусия на високо ниво по причините за и последствията от кризата, със спешни краткосрочни решения и дългосрочни предложения за защита на социалната кохезия в ЕС.

Въведение

Кризата: най-лошото предстои

Въпреки съобщенията за обрат, ЕАРН не вярва че кризата скоро ще отшуми.

Първо, защото икономиката на ЕС продължава да спада, като се очакват да бъдат закрити 3.5 млн. работни места през 2009.

Второ, защото последствията от кризата не бяха анализирани и оценени по адекватен начин. Нови последствия ще се появят с течение на времето. Икономическата криза продължава и мерките за временно възстановяване няма да подобрят динамиката в дългосрочен план.

Трето, защото дългосрочните мерки на правителствата за стабилизиране на финансите се основават на оряждането на социалните плащания. Лошото управление на социалното въздействие на кризата може да има ефекта на снежна топка по отношение на социалната защита и социалната кохезия за години напред.

Последствията от кризата за заетостта са добре известни и документирани. Планът за икономическото възстановяване на ЕС¹ и пакетите от мерки се фокусираха върху разрушителното влияние на кризата върху заетостта, а също бяха подчертани чрез ежемесечни бюлетини², но **отново се натъкваме на слаб опит за дискутиране на по-широките социални последствия от кризата**, за онези, които остават извън трудовия пазар и за влиянието на публичните политики върху бедните хора.

Хората, които вече са попаднали в бедност, се сблъскват с многобройни последствия и са притиснати между по-нататъшна деградация на тяхната ситуация, намаляващи възможности за намиране на достойна работа и ограничена социална подкрепа. Дори и когато са заети, работниците попадат в нарастваща деградация на тяхното заплащане и трудови условия.

Плановете за възстановяване на Европейско и национално ниво са фокусирани върху стимулиране на растежа и поддържане на заетостта. Европейската среща на високо равнище по заетостта, състояла се на 7ми май, 2009³ беше емблематична за тази обща тенденция, със слаб фокус върху конкретните начини, по които ЕС ще поддържа достойни и устойчиви работни места или ще успее да предостави работни места на хората, които вече са на дистанция от

---

¹Европейски икономически план за възстановяване (26.11.09) Европейска Комисия:
http://ec.europa.eu/commission_barroso/president/pdf/Comm_20081126.pdf

²Вж. интернет страницата на Генералния Директорат по заетостта, посветена на мониторинга на трудовия пазар:
<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=120&langId=en>

³Вж. интернет страницата, посветена на тази среща:
<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=88&langId=en&eventsId=173&furtherEvents=yes>

трудовия пазар. Приносите, които подчертаваха социалните проблеми, като този на оценката на Комитета по социална защита⁴, не бяха взети под внимание при формиране на общата политика.

НПО, работещи с хората в бедност, са мобилизирани за решаване на проблемите и за повишаване на информираността относно огромното социално влияние на кризата.

Членовете на EAPN бързо отговориха на заплахата от кризата като публикуваха техните собствени оценки и принос към Възстановителния пакет на ЕС през ноември 2008⁵. От тази дата EAPN се ангажира с постоянен мониторинг на социалните последици от кризата чрез международни сравнения и срещи.

Настоящият доклад обобщава реалностите, които описват различните членове, предложенията, които те правят и дейността им по публично представяне на техните визии. Докладът обхваща специфични писмени приноси от 22 национални мрежи, както и на Европейски организации, членуващи в EAPN.

---

⁴“Осъвременената съвместна оценка от Комитета за социална защита и Европейската Комисия за социалното въздействие на икономическата криза и политическите отговори”, публикувана на 29 май, 2009, може да се намери на интернет страницата на Европа:
http://ec.europa.eu/employment_social/spsi/docs/social_protection_committee/council_10133_2009_en.pdf

⁵ *От финансова криза към възстановяване – къде е стратегията за борба с бедността?*
http://www.eapn.eu/images/docs/eapninputecrecovery2008_en.pdf

1. Основни заплахи за социалното включване и социалната защита

Членовете бяха помолени да посочат основните характеристики на икономическата и финансовата криза в техните страни, както и новите развития през 2009 и областите, които са най-засегнати.

Повечето членове подчертават, че действията на правителствата са подчинени на подхода “Растеж и работни места”, тясно следващ препоръките на пакетите за икономическо възстановяване на ЕС. Като резултат данните относно заетостта са обширни, но **другите последици от кризата не са добре документирани**. Някои организации като Червения кръст в Испания проведоха собствени проучвания за да се постигне по-добро осмисляне на ситуацията. Италианската мрежа подчертава трудностите на анти-бедност НПО да придобият широк спектър от данни от различни източници, променящи се твърде бързо, когато мрежата не е екипирана и адекватно подпомагана да проведе собствени проучвания. Впрочем, повечето мрежи на EAPN ясно посочват динамиката на механизмите, които понастоящем атакуват самите основи на социалното включване и социалната кохезия.

Последиците от кризата са многостранни. Съвсем ясно, при погледа върху идентифицираните дименсии се откроява ключ за изкореняване на бедността и социалното изключване в рамките на Европейския ОМК за социално включване и социална защита през 2006⁶, ние виждаме нарастващи трудности за хората, които наскоро са засегнати от кризата, както и за тези, живеещи в бедност. Уязвимите групи на трудовия пазар, включително и работниците в риск, младите и възрастни работници, хората с проблеми при достъпа до образование и квалифициране са засегнати най-много. Жените и децата също са силно засегнати (вж. гл. 3). Изводът е ясен – кризата поражда риск от катализиране на по-голямо социално изключване.

---

⁶ (г) достъп на всички до ресурси, права и услуги, необходими за участие в обществото, предпазване и адресиране на изключването и борба с всички форми на дискриминация, която води до изключване;

(д) активно социално включване на всички, едновременно чрез стимулиране на участието в трудовия пазар и чрез борба с бедността и изключването;

(е) че политиките за социално включване са добре координирани и включват всички равнища на правителството и релевантните актьори, включително хората, живеещи в бедност, че те са ефикасни и ефективни и са целенасочено проведени през всички релевантни публични политики, включително икономическата, бюджетната, образователната;

Вижте интернет страницата, посветена на общите цели на ОМК в областта на социалното включване и социалната защита: http://ec.europa.eu/employment_social/spsi/common_objectives_en.htm

Безработица/ерозия на трудовите условия

Безработицата нарасна драматично във всички страни като временните трудови договори бяха засегнати най-много. Испанските членове посочват, че 19% от активното население са безработни, т.е. 4,3 млн. души. Между юли 2008 и юли 2009, 1 755 900 души са останали без работа. В Ирландия безработицата през юли 2009 беше 12.2%. През 2007, Унгария имаше едно от най-ниските нива на заетост в Европа (57,3%). В Латвия безработицата достигна 12.1%, най-висока за 12 години. Дори и в страните, които изглежда да излизат от рецесията, перспективите на трудовия пазар са алармиращи. В ОК, където безработицата продължава да расте, сега е около 2.5 млн. души, се очаква да нараства през 2010 и 2011.

Краткосрочните мерки изкривиха безработицата

В голям брой страни драматичното нарастване на безработицата беше избегнато чрез широко прилагане на частично работно време или краткосрочна заетост и намаляване на отработените часове. В Германия краткосрочната заетост щедро се подкрепя, във Финландия компаниите използват принудителен неплатен отпуск, в Белгия компаниите могат да затварят за 4-6 седмици с намаляване на заплатите, в Малта компаниите въведоха по-кратки работни седмици. Подобни решения се прилагат и в други страни – Холандия, Франция.

Но не са достатъчни за устойчива заетост

В някои страни намалените заплати се оказаха смекчени чрез системите за социална защита, но повечето хора трябва да свързват двата края с намалелите си заплати. Въпреки че много мрежи – членове на ЕАРН признават необходимостта от тези мерки, те се притесняват от временния характер на мерките и липсата на гаранции за връщане към предишните по-добри ситуации. В Германия например, където бяха взети временни мерки, се очаква че повече от 4 млн. души ще останат без работа през 2010, което ще е с 1 млн. повече безработни.

Скрита безработица

Очевидно ситуацията в разрушаването на заетостта е по-лоша, отколкото показват данните. Няколко категории работници, които са загубили работата си, не се появяват в данните за безработните. Такива са недекларираните работници и самонаетите. А хората, които без друго са били извън трудовия пазар, сега срещат още по-големи трудности да се върнат на работа и са още повече обезкуражени да намерят работа или да търсят такава устойчива работа, вместо работа на частично време.

“Има голям брой причини да се вярва, че общото влияние на кризата върху заетостта се подценява чрез данните за регистрираната безработица:

- Наетите чрез агенциите по наемане са между първите, които губят своята работа, тъй като са наети чрез агенцията, а не за дадено работно място.

- Някои от самонаетите губят бизнеса си или техните договори за наемане не се появяват в статистиките, защото нямат право на обезщетения и не могат да се регистрират като безработни, но се изразходват спестяванията им преди да потърсят помощ за дохода или за поддържане на жилището.

- Не е ясно какво се случва с неформалните работници, включително и с търсещите убежище и тези, които работят получавайки обезщетения, които също не се появяват в статистиките за безработицата, защото работят нелегално.

- Част от безработицата е прикрита чрез масивната миграция на Източноевропейците, по-точно – на поляците (...).”

(EAPN ОК)

“Бедните хора често губят възможности за работа на черния пазар в строителството.”

(EAPN Република Чехия)

“Много самонаети лица губят работата си като около 3000 малки компании затварят всеки ден. Кризата също влияе върху неформалната икономика, която обхваща около 30% от БВП”.

(EAPN Испания)

Освен обикновената редукция на работното време и заплащането чрез частично работно време, някои членове посочват факта, че и други условия на труда са засегнати негативно. Трудностите за предприятията заедно с ограничените бюджети водят до нарастващ натиск върху заплатите. В някои случаи заплатите се намаляват без редуциране на работното време. В Ирландия и Латвия намаляването на минималните заплати е обсъждано публично. В ОК националната минимална заплата нараства само с 1.2% през октомври – най-малкото увеличение през последните години. Членовете докладват за деградация на качеството на трудовия условия, в предприятия, които се

“Повече работа за по-малко време и пари. Ако искаш или пък напусни”. (EAPN Испания)

“По време на кризата, частните компании намалиха разходите си за персонала, или чрез намаляване на работното време или чрез забавяне плащанията на заплатите. За нещастие, тези тенденции също се наблюдават и в неформалния сектор, който създава значителна част от дохода на бедните семейства.

(EAPN Унгария)

*“Качеството на работните места е оцетено от гледна точка на средата, стреса и несигурността.”
(EAPN Дания)*

опитват да намалят не само заплатите, но и другите компоненти на цената на труда, за да повишат конкурентността. Работниците чувстват, че работодателите са способни да наложат повече изисквания и по-стресиращи условия на труд в контекста на излишък от работна сила.

*“Месечният минимум сега е 180 LVL (250 EUR), което не позволява да се живее по достоен начин. Изглежда минимумът ще бъде намален на 160 LVL. Като резултат има данни за увеличаване на недеklarираните доходи или така наречените "заплати в плик", въпреки че през предходните години имаше значителен напредък в тяхното намаляване.”
(EAPN Латвия)*

“Има опити да се намали качеството на условията на труд и въпреки че профсъюзите се стремят да предотвратят това, нарастват временните, краткосрочни наемания на работа, ниско платените работни места и по-малко сигурните такива. Например в много случаи се предлага работа на парче, при което заплащането е 5-12 цента на парче. Възможно е да се изработят приблизително 350 парчета на седмица, което означава общ дневен доход от 22 Евро. При средно 7 работни часа дневно това е еквивалент на обща заплата от 3 евро на час. Тази сума е далеч под официалната минимална заплата.

(EAPN Холандия)

1.2. Изключване от достъп до жилище и бездомност

Затрудненията с жилищата са постоянна черта на бедността. С възникването на кризата, членовете на ЕАРН докладват че все повече хора се сблъскват с такива затруднения. Поне една трета от Националните мрежи на ЕАРН, които завършиха докладите си по изследването, подчертават тревожни тенденции в това отношение.

Хората не могат повече да плащат лихвите

Все повече хора попадат в ситуация на намаляващи доходи и безработица и не могат да изплащат заемите и лихвите по тях. Нараства броят на принудителните продажби, отнемане на собствеността, принудителни извеждания или други процедури за възстановяване на вземания, подчертават мрежите в ОК, Ирландия, Швеция, Холандия, Унгария. В Швеция между 2007 и 2009 е нараснал два пъти броят на хората, които са били принудени да продават имуществото си.

Жилища и разходите по поддръжката водят до свръх задлъжняване.

Ако някои хора успяват да запазят собствеността си върху жилищата, това често става за сметка на **свръх задлъжняването им**. В редица страни хората се сблъскват с по-високи разходи, въпреки сивът на техните ресурси, като това се случва както при наемане на жилища, така и при притежаването им. Според Червеният кръст в Испания 3-ма от всеки 10 души вече са имали трудности с жилището, още преди настъпването на кризата, особено по отношение на способността им да плащат електричеството, газ, телефон или местни разходи.

Дори в страните, където рецесията доведе до **намаляване на наемите, това не е било в полза на бедните**, тъй като наемите си остават високи за ресурсите, с които разполагат. В Ирландия дефлацията се използва като претекст за намаляване на помощите за жилища, което още повече затрудни хората.

Дискриминацията се увеличава

В този контекст мигрантите и етническите малцинства се сблъскват с **нарастваща дискриминация при достъпа до жилища**. В Испания едно изследване проведено от Центърът на Каритас за бездомни хора, показва нарастване от 68% на броя на бездомните мигранти, главно поради ограничения достъп до жилища.

Бездомността е нарастваща реалност

Членовете ясно забелязват нарастване на Бездомността в Испания, Ирландия, Холандия (млади хора, но също и цели фамилии, които остават без дом). Румънските членове посочват “криза в жилищата”. В Швеция и Германия се очаква нарастващата бездомност да бъде част от забавените ефекти от кризата. За Швеция това ще се дължи не само на икономическите трудности на хората, но и на очакваното увеличаване на лихвите.

“През април бе намалена паричната помощ за жилищата, получавана от тези с ниски доходи, поради снижаването на наемите. В действителност много наематели не бяха в състояние да постигнат намаляване на своите наеми и така тяхната бедност се увеличи. Посочва се и липсата на адекватен закон за социални жилища, липсата на достъпни наеми, дискриминацията в областта на “свободния пазар”: собствениците често дискриминират хората, живеещи в бедност, хората с малки деца, ромите. Липсата или недостигът на държавни или общински жилища усложняват нещата. Хората, които не могат да плащат наемите си биват изхвърляни без никакви алтернативи. Реалностите на ниските заплати се комбинират с увеличаване на задлъжняването на индивиди и семейства.”
(Чешка република)

В Ирландия организациите, ангажирани с бездомността, посочват че много имигранти главно от Източна Европа губят своята работа.

Увеличаващите се трудности с жилищата поради кризата, само подчертават **недостатъчността на политиките за публичните жилища през предишните периоди.** Членовете на ЕАРН отхвърлят недостига на достъпни жилища. Заедно с това, някои членове виждат изоставяне на проектите за публични жилища точно по времето, когато са най-необходими. ЕАРН Ирландия докладва, че много проекти за възстановяване на социални жилища са били изоставени. В Прага е поставен в риск Дневния център за бездомни. Към това се добавя и спадът на частните инвестиции в жилища: ЕАРН Белгия подчертава намаляване с 21% на броя на исканията за строителни разрешителни.

1.3. Достъп до минимален доход и социални плащания

Повечето страни членки потвърдиха тяхното намерение да защитят схемите за минимален доход, като “автоматични стабилизатори” на икономиката. Но в защитните мрежи ясно се появяват широки дупки точно по времето, когато мрежите са особено нужни. Схемите за социална защита, осигуряващи минимален доход и специфична подкрепа за най-уязвимите, **не са достатъчни за овладяване негативните последици от кризата.**

Според повечето членове на ЕАРН съществува ясен проблем с адекватността на минималния доход и социалните обезщетения. Тази криза настъпва във време, когато правилата даващи право на социални помощи са силно затегнати в много страни, особено в рамките на политиките за активиране. Освен това, съществуващите системи са заплашени от силно ограничаване на средствата от правителствата, които се стремят да намалят бюджетните дефицити. (Вж. Гл. 2.2).

Бележките на членовете на Европейската мрежа подкрепят мненията на Комитета по социална защита и са важен принос за оценката на социалното измерение на Лисабонската стратегия⁷: “В някои страни има значителна слабост и пробиви в социалните защитни мрежи”.

За отбелязване е, че т.нар. ‘**политики за активиране**’, затягайки санкциите, които се налагат върху хората с цел да бъдат тласнати към наемане на работа на всяка цена, продължават да се прилагат и в условията на кризата, когато предлагането на работни места е силно ограничено. Такъв е случаят специално в ОК, Швеция, Холандия и Ирландия. В ОК се дебатират по-нататъшна реформа на социалните плащания, но всички политически партии говорят за увеличаване на принудата и нака-

“Ако всички дългосрочно безработни се обърнат към системата за благосъстояние, те ще се сблъскат с разрушителен шок. **Гарантираният минимален доход** (минимални плащания), е последно убежище, което може да приеме само тези, които са в най-крайна беда. Дори когато МД е гарантиран има **98 дни отлагане преди извършване на плащането**, поради бюрокрация, бюджетен дефицит, недостиг на човешки ресурси в системата. Местните управления имат дефицит от около 30,000 милиона Евро и сигурно ще прибегнат до ограничаване на разходите си в близко бъдеще. В такава ситуация местните служби по социално подпомагане сигурно ще увеличат отказите за плащане на помощи. Ако кризата се задълбочи и исканията нараснат, под въпрос ще бъде поставено самото съществуване на системата за поддържане на благосъстоянието.” (ЕАРН Испания)

“Влиянието на кризата е особено важно за уязвимите хора в нашата страна поради липсата на схема за Минимален доход.” (ЕАРН Италия)

“Повече правила създават повече трудности да се получат обезщетения (особено за хората под 23 години, инвалидите...), но тази джунгла от правила се създава вече много години...” (ЕАРН Холандия)

“През последните години нивата на плащанията намаляват (болест, безработица) и достъпа до обезщетения е ограничен. Но тази промяна не се дължи на кризата, това е политическа стратегия....” (ЕАРН Швеция)

⁷ Растеж, работни места и социален прогрес в ЕС. Принос към оценката на социалното измерение на Лисабонската стратегия, Комитет по социална защита, септември, 2009.
<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=89&newsId=596>

занията. Очаква се, че следващата фаза на реформата на благосъстоянието ще бъде през пролетта на следващата година.

Тези схеми не само се сблъскват с нарастващи нужди, но и с намаляващи ресурси.

“Правителството обсъжда предложения за орязване на социалните плащания с 5% до края на 2009. Критериите за достъп до социални помощи бяха засилени и станаха по-трудни за изпълнение, а сроковете за изплащане бяха намалени преди хората да се насочат към основаните на проверка на нуждата плащания за тези, които търсят работа. В Ирландия към това бяха добавени и други мерки: половин плащания за лица под 20 години, и за плащанията за Коледа, което представлява 2% орязване на социалното благосъстояние. Добавките за плащане на наем за тези, които получават социални плащания също бяха намалени.”

(EAPN Ирландия)

“Има нарастващо противоречие между начина по който общностите планират да се справят със своята икономическа ситуация и закона, който определя правата на хората и нивото на обезщетенията. Това противоречие е скрито, то не се дискутира публично.”

(EAPN Финландия)

“Правителството орязва плащанията за майките и семействата, а също и пенсиите и обезщетенията за безработица, както по размер, така и по продължителност на плащанията”.
(EAPN Латвия)

“Социалните плащания се намаляват всяка година с 0.5 % и бяха изобретени много ниски плащания за областите с много имигранти” *(EAPN Дания)*

“Влиянието на кризата: Повишена безработица, неизплащани заеми, криза на социалното осигуряване.”
(EAPN Литва)

“Орязвания на публичните разходи влошиха и без това лошите жизнени условия на унгарците. Като се започне от размера на семейните добавки* на които разчитат много бедни семейства, всички социални плащания бяха замразени за две години. Т. нар. “socpol”** също бе премахнат.” *(EAPN Унгария)*

*Универсално обезщетение според броя на децата в семейството. Семейства на самотни родители или семейства, грижещи се за болно дете, получават по-големи размери.

**Социално плащане с фиксиран размер, предназначено за семейства с деца, закупуващи първо жилище.

1.4. Достъп до блага и услуги

Въпреки рецесията и общата тенденция към спад в индекса на цените, много членове посочват, че цените на базисните услуги остават високи или дори продължават да растат, особено енергията, здравните грижи и др. (ОК, Испания, Ирландия, Чешката република, Белгия). Публичните власти са отговорни за тези тенденции било защото не са създали необходимата регулация, било защото пряко повишават цените на своите собствени услуги.

“Цените на енергията са все още много високи в Белгия, поради липсата на регулация и конкуренция.”
(ЕАРН Белгия)

“Сметките нараснаха, когато цените на горивата нараснаха, но не намаляха, когато цените на нефта паднаха”.
(ЕАРН ОК)

Рецесията породила известно **намаляване на цените на храната (Испания) или на стоките и услугите (Ирландия, Чешката република)**. Но това не е достатъчно, за да се подпомогнат хората, попаднали в затруднения. В Ирландия има известни намалявания на цените, които се използват за обосновка на намаляването на обезщетенията. Рестрикциите в публичните бюджети вече се изразяват в ограничаване на услугите, което ерозира жизнените стандарти на хората в бедност.

“Изследванията показват, че ‘текущата икономическа криза вече е засегнала една пета от чешкото население и повече от половината от засегнатите очакват да бъдат засегнати и в бъдеще.” (...) “Шест от десет са преживявали или очакват спад в техните жизненни стандарти” (...). “Най-често хората ограничават разходите за дрехи, обувки, ресторант, кафе и храна.”
(ЕАРН Чешката република)

“Проблемът със семействата без доходи и тези, живеещи под линията на бедността си остава постоянен и не беше решен с намаляването на цените на храните.”
(ЕАРН Испания)

“Намалено бе нивото на услугите за всички групи. Грижите за възрастните хора и инвалидите бяха намалени. Програмите за селски транспорт бяха силно намалени с намерение да бъдат премахнати въобще. Общите здравни услуги също бяха орязани. ....”
(ЕАРН Ирландия)

“Капацитетът на общините да предоставят базисните услуги, за които са отговорни, е под въпрос.”
(ЕАРН Финландия)

1.5. Задлъжняване и финансово изключване

Повечето мрежи на EARN докладват за възникване на свръх задлъжняване (Испания, Ирландия, Чешката република, Швеция, Холандия, Дания, ОК). В някои страни масивното свръх задлъжняване се очаква да бъде отложен ефект от кризата (Германия, Финландия).

Във връзка с проблемите на жилищното кредитиране се подчертават два главни феномена:

- Някои хора попадат във влошаване на кредитната им ситуация и не успяват да изплатят дълговете си поради безработица и намаляващи заплати.
- Тъй като ипотеките са били сключени на базата на надценени жилищни цени, сега срещат по-големи задължения, отколкото е пазарната стойност на техните имоти.

“Хората попадат в безизходна ситуация: ако не бъде продадена собствеността не може просто да се върне или преотстъпи на банките, които пък не желаят да купуват собствеността (те вече са придобили собственост, която не могат да продадат). Ако хората просто спрат да плащат, те ще загубят собствеността си, но няма да се освободят от дълговете. Ако попаднат в списъка на длъжниците, те не могат да получат какъвто и да е кредит и заплатите им може да бъдат замразени.”
(EARN Испания)

Кумулативно въздействие на намаления доход, растящите цени и липсата на достъп до честен кредит.

Други членове на EARN - Швеция подчертават повече **случаи на хора, живеещи с ограничени ресурси, които не могат вече да покриват ежедневните си разходи**. Това се изразява в по-голямо търсене на услуги от НПО за базисни блага и услуги като храна, облекло, подслон и др.

Много членове на EARN не могат да разберат защо кредитите са все още толкова трудни за обикновените хора и малките предприятия (Ирландия, ОК, Чешката република, Дания, Холандия, България), докато милиони са предоставени за да се подкрепят банките.

Ситуацията на бедните хора става още по-лоша поради банките, ограничаващи достъпа до кредит и налагащи висок лихвен процент. **Липсата на достъп до честен кредит** кара бедните хора да се обръщат към акули, които налагат аномално висока лихва без никакви скрупули и с агресивни методи за събиране на задълженията. Финансовото изключване е повод за особени тревоги сред много мрежи. Някои Източно Европейски страни посочват практики на **вкарване на хора в затвора за малки дългове, свързани с публични услуги (напр. транспортни глоби, за неплащане на медицински осигуровки)(Полша и Словакия)**. Някои членове посочват модел на растеж, който се основава на потребление чрез кредити, което е довело хората до капан на дългове и е причина за колапс на банките (ОК, ЧР) .

“Има къщи, обявени за продан със следното пояснение: Не мога да плащам повече. Продавам къщата за останалата част от ипотеката!”

(EARN Испания)

“Свръх задлъжняването е широк и разрастващ се проблем още преди финансовата криза и е причина за кризата”.

(EARN ОК)

“Има много обяви, предлагащи стоки, почивки и други услуги на кредит. Сега се появиха информационни кампании за опасността от свръх задлъжняване и Европейската директива за защита на потребителите се прилага в законодателството на Чехия.”
(Чешка република)

“Бях осъден на три месеца затвор защото не можех да си плащам задължението. За 80 Евро полицията ме арестува в собствения ми апартамент пред 5 годишната ми дъщеря, която беше травмизирана.”

(Полски участник в 8-та Среца на хората живеещи в бедност, май, 2009)

“Финансовият пакет изглежда ефективен за консолидирането на банките, но не е достатъчен за проблемите на предприятията и обикновените хора, които имат нужда от заеми или кредити.” (ЕАРН Дания)

1.6. Пенсии

Правата на пенсии са засегнати до голяма степен от достъпа им до работни места. Хора на възраст 45+ години с деца са между най-засегнатите групи във времената на криза. Те рискуват да бъдат уволнени, правото им на обезщетения за безработица е ограничено и шансовете да получат квалификационни курсове са съвсем ограничени. В допълнение, връзката между вноски и пенсии, която бе въведена чрез пенсионните реформи в много страни членки рядко се съпровожда с адекватна стратегия по заетостта, за да се запазят работните места за възрастните работници. Нивата на пенсиите също са повлияни от финансовата криза, поради намаляването им и колапса на пенсионните фондове. Тенденцията към постепенно прехвърляне на отговорностите от държавата към индивидуалните граждани остави най-възрастните на волята на икономическите флукуации, намалявайки доходите на най-възрастните и създавайки т.нар. “нови бедни” стари хора.

“Професионалните пенсии бяха тежко засегнати от затварянето на схемите, основани на последните заплати – това прекратяване ускори финансовата криза и тяхното заменяне с други схеми (определена вноска, вместо определено обезщетение). Много работодатели плащат много по-малък процент от този, който плащаха при схемите, основани на последните заплати. От своя страна и новите схеми също пострадаха от провала на стоковите пазари. В доклада си за 2008 експертите на ОК (Bennett and Bradshaw) показаха, че правителствената стратегия за преход към частни пенсии е била неуспешна”.

(ЕАРН ОК)

“Частните пенсии са тежко засегнати и много пенсионни фондове са празни”.

(ЕАРН Ирландия)

“Правителството наскоро обяви, че пенсиите ще бъдат намалени с 10% и че пенсиите на пенсионерите, които работят, ще бъдат намалени със 70 % от юли 2009 до 31 декември 2012”.

(ЕАРН Латвия)

AGE, Европейската платформа на възрастните хора обяви това, твърдейки че то ще увеличи бедността на старите хора, като пенсионерите, които работят, и счита, че това ще повлияе негативно върху активното остаряване.

“Частните пенсионни схеми се сблъскаха с незабавни и остри проблеми от спада на цените на недвижимите имоти и собствеността. Това влияние е огромно, особено където пенсиите играят важна роля за доходите на възрастните лица като например, Австралия, Холандия и САЩ.” (Доклад на ОИСП “Пенсиите пред погледа”, 2009). Други страни като ОК и Ирландия може да се добавят в този списък (Платформа AGE)

Пенсионните схеми, основани на дефинирани вноски, въпреки че играят важна роля в много страни за формиране на общите доходи на възрастните, се оказаха твърде неефективни във времената на криза. Това се дължи на тяхната зависимост от непредвидимия фондов пазар и защото те са – като всички други пенсионни системи – негативно повлияни от остаряването на населението. (Платформа AGE)

Основни резултати

- Кризата причинява по-голяма безработица, вероятно прекалено по-голяма, от тази, която отчита статистиката, поради не отчитането на неформалния трудов пазар, само наемането и маргиналната заетост.
- Други последици са деградацията на качеството на труда и спада на доходите поради безработица, намалено работно време и пряко намаляване на заплатите.
- Бездомността и трудностите на уязвимите групи да намерят адекватно жилище нарастват, като все повече изпъква липсата на достъп до нормално жилище, особено в сектора на социалните жилища.
- Кризата разкрива неадекватността на схемите за Минимален доход и социалните плащания.
- Условието за живот на бедните се влошават от отказа да се променят изискванията, които трябва да са изпълнени за получаване на помощи и от санкциите, които се налагат при неизпълнение на условията за т.нар. “активиране”, въпреки колапса на трудовия пазар.
- Кризата дава доказателства за слабостта и ограничеността на пенсионните реформи, базирани на намаляване на разходи -покривните системи и прехода към индивидуализирани схеми, при които водещи са плащанията вноски, а не пенсиите, които ще се получат.
- Правителствата не успяват да управляват влиянието на кризата върху адекватността на дохода за старост при всички уязвими групи като например, тези с ниско качество на работните места или тези с нетипична трудова кариера (главно жените).
- Въпреки спада на цените за жилища, храна, електрически уреди, поскъпването на базисни блага като енергия, здраве, и др. все пак поражда нарастващи трудности, поради високото им ценово ниво и оказват натиск върху домакинските бюджети. Орязването на публичните бюджети води до ограничен достъп до услуги.
- Свръх задлъжняването расте, подхранвано от неадекватните доходи, липсата на достъп до нормален кредит и банкови услуги. В някои Източно Европейски страни това води до изпращане на хора в затворите.
- Финансовата криза, безработицата и бюджетната редукция създават заплахи както за публичните, така и за частните пенсионни схеми.

2. Плановете за възстановяване: някои положителни инициативи ... и заплахи за бъдещето на социалната защита?

Във всички страни членки бяха създадени пакети за възстановяване, повлияни от Възстановителния план на ЕС и последващи документи (Стимулиране на икономическото възстановяване – март, 2009). Ние признаваме фактът, че тези действия бяха насочвани от намерението да се смекчи влиянието на кризата върху обикновените хора, особено тези засегнати от безработицата. Но пълната картина трябва да се оценява в по-широк контекст на глобалното публично действие по време на кризата. Това което членовете посочват на тази основа е че позитивните социални инициативи се ерозират от неадекватната заетост, икономическата политика и фискалната политика. Докато мерките за ограничаване на безработицата смекчават влиянието на кризата за тези, които имат сигурни работни места, това не се отнася за тези без работа или с рискови работни места.

Още по-остър е проблемът как публичните дефицити ще бъдат отстранени, като се имат предвид огромните разходи за спасяването на банките и бизнеса, заложи в пакетите за възстановяване.

2.1. Някои позитивни мерки – но не и достатъчни.

Някои страни членки посочват добри социални мерки в техните пакети за възстановяване.

Мерки срещу финансовото изключване.

Мерки за **подпомагане на хората в неплатежоспособност** са предприети в Чешката република, Испания, (мораториум върху 50% от ипотечните плащания) и Франция (създаване на кредитен медиатор), а други мерки се разглеждат в България (по отношение на младите семейства).

Повишаване на обезщетенията

Обезщетенията при безработица са леко увеличени в Чешката република и Румъния. Социален фонд, който плаща добавки към обезщетенията по безработица, е създаден в Белгия и самите обезщетения са временно повишени. Испанското правителство реши да разшири осигуровката за безработица за семействата с най-ниски доходи чрез един доход от 421,79 евро за период най-много от 6 месеца.

Подобрения на **гарантирания Минимален доход** са обявени в Испания (разширяване кръга на обхванатите лица) и във Финландия (индексиране чрез индекс на потребителските цени през 2011).

Увеличение на пенсиите

Мерки за **подобряване на пенсиите** са взети в Испания, Германия (увеличение през 2009), Финландия (въвеждане на гарантирана пенсия през 2011), Кипър, Гърция и Румъния.

Еднократни плащания

Някои правителства решиха да окажат **допълнителна подкрепа на домакинствата**, специално семействата с деца, под формата на еднократно увеличаване (Франция) на детските плащания.

В други (Германия, Чешката република), има значително подобрене на здравните пакети (Малта), фискалната политика (Австрия), и плащания за намаляване на натоварването с енергийни сметки (Гърция, Кипър). Италия разшири достъпа до “социални карти”⁸ за по-широка публика. В Шотландия също се подпомага плащането на сметките за енергия (включително инсталирането на централно отопление) за по-широки групи в рискова ситуация, които преди не са били обхващани, като например семейства с деца с увреждания. В Норвегия държавно организираната Жилищна банка увеличи бюджета си за държавната схема за подпомагане, за да се покрият разходите за жилища на семействата с ниски доходи и високи жилищни разходи.

Подкрепа за обучение и нова работа

В Чешката република, Швеция и Финландия **обучението и квалификацията** са със засилено стимулиране като средства срещу безработицата. В ОК Фонда за бъдещи работни места бе създаден с цел да предостави реална работа за 150,000 млади хора на възраст между 18 и 24 години. През октомври 2009, общината на Мадрид въведе нов закон за създаване на работни места и бизнес в Мадрид. Освен целта да създаде 20,000 работни места законът опростява и насочва административните процедури за създаване на компании.

Предотвратяване на бездомността

Някои правителства се опитват да намалят броя на хората, които губят своите жилища. В ОК банките биват окуражавани да прилагат отнемане на собствеността само като последно средство, а също се предоставя подкрепа на хората, за да могат да останат по домовете си. В Белгия хората с проблеми при плащане на заемите си поради болест или безработица могат да използват безплатна публична осигуровка за наеми. Министърът се опитва да разшири тази възможност.

По-добър достъп до жилища

В Дания правителството стартира програма за намаляване на бездомните. Идеята е да се създадат повече апартаменти специално за бездомните хора.

В Ирландия много къщи, построени от предприемачи, сега са празни. По искане на организации, ангажирани с бездомността, правителството осигури известно финансиране за местните власти за да могат да наемат някои от свободните жилища и да ги предоставят на нуждаещи се хора. В Шотландия правителството задели близо £120 милиона за осигуряване на повече от 6,200 домове, построени през 2008/09 г., което е значително увеличение в сравнение с минали години, макар че това може да засегне бюджета за следващите години.

---

⁸ Тези, които отговарят на изискванията за “социална карта” в Италия могат да ползват кредит на стойност 40 евро и 5% отстъпка в определени супермаркети. Най-напред тази мярка беше разработена за възрастните.

Но не е достатъчно за да се посрещнат нуждите !

Обаче, оценката, която членовете споделят е, че пакетите за социално възстановяване са далеч от това да отговорят на действителните потребности на хората в условията на кризата.

- Мерките за справяне със свръх задлъжняването не осигуряват достъп до честен кредит и не гарантират адекватен доход и защита срещу растящите цени.
- Текущата система на социални плащания, обезщетения за безработица и пенсии не е адекватна на целта за осигуряване на достоен живот и устойчиво покритие на рисковете и нуждаещите се.
- В жилищната политика инициативите не са достатъчни. Необходими са политики, които подкрепят хората, попаднали вече в уязвима ситуация по отношение на жилищата, а не само за тези, които сега се изправят пред подобен риск; политики, които оказват подкрепа при посрещането на всички разходи, свързани с жилището, вкл. енергийната бедност и заедно с това да се фокусират върху бездомността по един интегриран начин. За много мрежи това означава да се осигури достъп до жилище, което хората могат да си позволят и особено – чрез развитие на социалните жилища.
- Членовете повдигат въпроса за приоритет на образованието и обучението в контекста на дефицит на работни места. Допълнителните плащания не са достатъчни за компенсиране на финансовите последици от загубата на заетост или от частичната заетост, които бюджетите на хората понасят.

“Това е само вдигане на пушек”.
(ЕАРН Испания)

“Жилището преди всичко” е ключова дума, подчертаваща надеждата на бездомните, че бездомността ще се схване като първостепенен жилищен проблем.” (ЕАРН Дания)

“Обещаното увеличаване на социалните плащания идва през 2011, което е твърде късно. Плащанията са по-необходими и ще имат по-голям ефект ако бъдат предоставени по-рано.”
(ЕАРН Финландия)

“Хората търсят работа, а не училища, защото имат нужда от доход”.
(ЕАРН Чешката република)

“Само 20% от безработните получават обезщетения при безработица”. Социалното възстановяване е повече думи, отколкото факти”. (ЕАРН Испания)

“Няма признаци за ефективност на правителствените мерки за запазване на работните места или за създаване на нови.”
(ЕАРН Ирландия)

“Социален пакет не беше формално оповестен”.
(ЕАРН ОК)

2.2. Централният въпрос за управлението на публичните бюджети

2.2.1. Подкрепата е главно за банките и големите предприятия; публичните бюджети се маргинализират

Навсякъде в ЕС се наблюдава изплащане на огромни публични средства за подкрепа на банките и големите предприятия. Някои членове поставят под въпрос не само размера на изплатените на бизнеса суми, но и ефективността на такава мярка.

“85.5 млрд. паунда са били пряко насочени за мерки за финансова стабилност – платени на банките за да бъдат рекапитализирани.”
(EAPN ОК)

“Публичните власти решиха да спасят частната банка Parex от банкрут: те изразходваха 700 млн. LVL и оставиха държавния бюджет празен.”
(EAPN Латвия)

“Агенцията за управление на националните материални активи беше създадена, за да изкупува “отровните” инвестиции и кредити от банките. Но е под въпрос дали банките ще започнат отново да дават кредити на хората.”
(EAPN Ирландия)

Публичните бюджети целят да подкрепят търсенето в най-засегнатите сектори

Повечето правителства се стремят да повлияят на индустриите, които са най-засегнати от спада в търсенето и експорта, главно автомобилната индустрия и строителството.

Направени са и широки **публични инвестиции** в инфраструктурата, строителството и обновяването в Испания, Германия, Португалия, Норвегия, Холандия, Люксембург и Австрия. Членовете посочват огромните вложения: 10 000 млн. евро за испанския “Национален план за социални жилища” за 2009-2012, и 10 000 млн. евро за местна инфраструктура в Германия.

Данъчни кредити са прилагани в Италия, Люксембург и Чешката република ... за да се увеличи търсенето на леки коли. Аналогично в Германия са предлагани потребителски кредити.

“5 млрд. евро са платени за бонуси за опазване на околната среда, субсидиране на “зелени” коли. (EAPN Германия)

“Правителството одобри през януари 2009, 2 млрд. евро за стимулиращи пакети.”
(EAPN Финландия)

“Има и план “Е”, базиран на градски ремонти и реконструкции, управляван на местно ниво”.
(EAPN Испания)

Извънредните разходи и редуцираните приходи пораждаат огромни публични дефицити. Няколко механизма допринасят за разширяване на публичните дефицити и драстичните редукиции на публичните приходи, докато разходите растат: с намаляването на

индивидуалните доходи и възстановяването на данъците, исканията за социални плащания като тези за безработица и някои други социални плащания значително нараснаха заедно с извънредните мерки, предприети от правителствата. Публичните дефицити достигнаха до 5-6 % от БВП в Испания (с прогноза за 10% през 2010), 13 % от БВП в ОК, където публичният дълг е 80 % от БВП, в Ирландия се очаква 34% към края на 2009.

Ролята на разходите за социална защита като автоматични стабилизатори е широко призната⁹ (те нарастват в негативен икономически контекст и намаляват в по-добри времена, когато социалните контрибуции се увеличават). Обаче, текущият политически тренд се опитва да ограничи тези дефицити чрез политиките на затягане на коланите. Мрежите от Испания, Ирландия, Франция, ОК, България, Италия, Белгия и Люксембург изразиха силна загриженост по отношение на последиците от тази ситуация.

Най-лоша е кризата на публичните бюджети в Източна Европа

Като пряко следствие от кризата, колапса на кредитирането и драматичния спад на валутите, тежестите в тези страни стават непоносими¹⁰. Унгария, Литва, Сърбия, Исландия, Латвия и Румъния изтеглиха заеми от МВФ. Впрочем, условията за тези заеми предизвикват сериозна тревога, тъй като са насочени към бързо намаляване на публичните дефицити главно чрез орязване на социалните разходи. ЕС също предлага подкрепа и заеми. Издигнаха се гласове за защита на социалните права в плановете за възстановяване. В Европейския парламент беше лансирана писмена декларация (0056/2009), предлагаща социалните аспекти да станат интегрална част от всяка финансова подкрепа и Комисията и страните членки да оценяват социалното въздействие на всички анти-кризисни мерки на регулярна основа и да докладват обратно на Парламента¹¹.

2.2.2. Трябва ли да е за сметка на социалната кохезия?

Лекотата, с която милиарди се дават на банките, смайва активистите, борещи се с бедността, които трябва да полагат големи усилия за всяка линия на социалните бюджети. Сега те откриват, че платените милиарди ще бъдат за сметка на социалните политики и системите за социална защита. **Те не вярват, че това е единственото възможно решение.**

За справянето с публичните дефицити има много възможни начини на действие, както по отношение на доходите, така и по разходите. **Защо те не се разглеждат?** Например:

- 1) Възстановяване на заемите и субсидиите от самите банки – принципът “нека замърсяващият да плаща”.
- 2) Увеличаване на приходите в публичните сметки – прогресивно данъчно облагане, облагане на капиталовите печалби, ограничаване на данъчните бягства.

⁹ Отнася се за публичните схващания в ЕС

¹⁰ От миналото лято, полската злота е изгубила 48% по отношение на общата европейска валута – евро, унгарският форинт – 30% и чешката крона – 23%. Това превръща деноминиранията задължения в евро, които и без друго се увеличиха драматично в последните години, в много по-трудни за връщане. В Полша задълженията в чужда валута на домакинствата са се утроили за три години за да стигнат до 12% от БВП през миналата година, като около 70% от ипотеките са взети в чужди валути. В Унгария заемите в чужди валути представляват 62% от всички задължения на домакинствата, докато преди три години бяха около 33%.

¹¹ Виж писмената декларация 056/2009. по защитата на социалните права когато се борим с икономическата криза.

3) Намаляване на разходите – ограничаване на административното разхищаване и оглеждане на публичните бюджети в цялост, напр. защо трябва да се орязват социалните бюджети, а не военните?

Драматични намаления на социалните бюджети

Затягането на коланите е основна стратегия в социалните бюджети. В някои страни, дълбочината и ширината на орязванията се подчертават силно от НПО срещу бедността. Испанското и Ирландското правителство, които са особено засегнати от кризата, орязват най-вече образователните бюджети и социалните сектори. Степента на ограничаване изумява и дълбоко тревожи. Други страни започват подобен процес.

“В рамките на цялостната редукция на бюджета от 1500 млн. през 2009, министерствата на образованието и социалната политика и Министерството на жилищната политика получиха бюджети, орязани с по 105 млн. всеки. Други 40 млн. бяха орязани от програмата за втория цикъл на детското образование и почти 15 млн. от стипендиите за втората степен на образование, както и 59 млн. от фонда за подкрепа на мигрантите, 12 млн. са спестени от социални разходи за възрастните, 2.4 от инвалидите и 3.01 млн. от мерки за ‘позитивно родителство.’”

(ЕАРН Испания)

“Вече са намалени обезщетения и разходи по проекти за бездомни хора, инвалиди, други анти-бедност мерки. Има сериозна тревога за състоянието на социалните услуги, особено здравето и образованието.”

(ЕАРН Австрия)

“Основните орязвания на разходи са в услугите, вкл. здраве, образование, подкрепа за възрастните хора, за инвалидите и за децата. Икономическия контекст се използва, за да се оправдаят атаките срещу равенството, човешките права, анти-расизма, и анти-бедността и НПО, които са ангажирани с тези проблеми. Статутът на някога независимата Агенция за борба с бедността беше променен и тя бе смесена с Департамента по социални и семейни проблеми, а Националният консултативен комитет по расизма и межкултурализма беше премахнат. Службата по равенството получи 43% по-малък бюджет и Комисията по човешките права – с 24% по-малко. Същото се отнася и за подкрепата за деца, чийто първи език не е английски, за т.нар. Травелери и за хората със специални проблеми при ученето.”

“Много нови орязвания се обсъждат въз основа на предложенията на доклада Маккарти, поръчан от Правителството.”

(ЕАРН Ирландия)

“Дискусиите по въвеждане на национална здравна система бяха прекратени.”

(ЕАРН Кипър)

Заплахи за социалните права в някои нови страни членки

Източно Европейските страни са изтеглили заеми от МВФ и сега Комисията трябва да приеме техните искания за бюджетни и структурни реформи, които водят до масивни ограничения в бюджетите им за социални услуги и публична администрация.

“Унгария взе 1.2 млрд. евро от МВФ в края на 2008.” (ЕАРН Унгария)

“От започването на кризата няма алтернатива на намаляването на социалните разходи.” (ЕАРН България)

Други страни не докладват за такива големи ограничения, но имат ограничени услуги в някои социални области и ограничена подкрепа за дейностите на НПО (вж. т. 4 по-долу). Някои очакват значителни орязвания в бъдеще.

“В риск са стабилността и сигурността на системите за социална защита.” (ЕАРН Германия)

“ДДС беше увеличен от 18% на 21%. Най-драстичния скок беше за лечение, книги, печатни издания, които по-рано имаха 5% данък. Плащанията за майчинство и семействата бяха орязани, както и пенсиите и обезщетенията за безработица – както по размер, така и по продължителност на плащането.” (ЕАРН Латвия)

“Има голям дебат по ползата от заема от МВФ.” (ЕАРН Румъния)

“Либералните политически сили се възползват от ситуацията за да оспорват публичната социална интервенция.” (ЕАРН ОК)

Прилагайки различен подход, Шведското правителство финансово подкрепя местните и регионални нива, за да избегне снижаване на качеството в здравния сектор и социалната защита и рефокусира върху този подход.

“Нашето правителство отчете направените критики и промени предишната политика за възстановяване, която бе фокусирана само върху финансовия сектор, като включи и мерки в областта на образованието и създаването на работни места”. Промяната на фокуса се дължи както на критиките на опозиционните партии, така и на факта, че предстоят избори следващата година.

(ЕАРН Швеция)

Нови данъци – но кой плаща повече?

Една възможност, която се споделя от много правителства е да се повишат данъчните приходи чрез въвеждане на нови данъци, но се показва малка грижа относно тяхното социално въздействие, вместо да се направи така че бедните да не плащат за кризата. **Малко страни разглеждат възможността за по-прогресивно данъчно облагане** (по-високи данъци за богатите и по-малки за бедните), предпочитайки да увеличават плоските или непреките данъци, които засягат пропорционално най-бедните. Липсва и обсъждане на възможността за въвеждане на нови данъци върху капитала и премахване на бягството от данъци.

В Италия и Румъния се разглеждат възможности за увеличаване на данъка върху труда. Така се рискува да се стимулира черен трудов пазар, което би оказало разрушителен ефект върху работниците.

ЕАРН Италия и ЕАРН Румъния

“ДДС беше увеличено от 18% на 21%. Най-драматичният скок беше за лекарствата, книгите и вестниците, за които по-рано данъкът беше 5%”
(ЕАРН Латвия)

“Допълнителното облагане през 2009 засегна тези минимални заплати, въпреки даденото обещание да се оставят хората с минимални доходи извън данъчната мрежа.”
(ЕАРН Ирландия)

“С извинението че се събират пари за новата пенсия от 421,79 евро за безработните и много бедните Испанското правителство увеличи ДДС (от 16% на 18%, и от 7% на 8%, за редуцираните сектори на жилищното задоволяване и болничното лечение.”
(ЕАРН Испания)

2.2.3. Атака срещу финансирането на социалната защита

Членовете посочват, че за да се стимулира икономиката, да се ограничи безработицата и да се подкрепят работодателите, някои правителства **намаляват социалните разходи на работодателите** (Франция, Чешката република, Финландия) Този избор повдига въпроси относно бъдещето на системите за социална защита от гледна точка на принципа за солидарност – дали все още е сърцевинен принцип? А по отношение на финансирането – какъв ще е дългосрочният ефект от тези промени във финансирането?

“Правителството взе решението, което бизнеса дълго искаше намали изискваните работодателските вноски за социално осигуряване и това означава една редукция на годишния приход от 833 млн. евро. Правителството се надява, че това ще се компенсира от увеличените данъчни приходи през следващия период и с течение на времето недостига ще се компенсира чрез допълнителни данъци. В действителност няма никакво доказателство че въпросните отстъпки ще имат положително въздействие върху възстановяването, или ще се окаже само че извършен трансфер от държавата към бизнеса. Освен практическата (липса на) полза някои може да изтъкуват станалото и като признак за значението, което се придава на една система, базирана на солидарността.” (ЕАРН Финландия)

“Намаляването на данъците за нощен и допълнителен труд се добави към намаленията на данъците върху труда въобще” (ЕАРН Белгия)

“Правителството приложи редукция от пет пункта (от 25% на 20%) на корпоративните такси за малки и средни предприятия, ако запазят или увеличат заетите в тях” (ЕАРН Испания)

2.3. Запазвайки заетостта: но какво става с достъпа до приличен труд?

В новия контекст на кризата защитата на работните места е жизнено необходима, но членовете съжеляват че политиките на трудовия пазар продължават в същата линия – фокусирани върху флексикюрита и ‘модернизиране’ на трудовия пазар. Този подход постигна малко за предотвратяване на последиците от кризата. В някои случаи тези модернизационни политики породиха негативни последици: например за хората, работещи в мизерни условия.

ЕАРН вече е посочвал негативните аспекти на флексибилизирането на трудовия пазар в термините на нарастваща несигурност без никаква сигурност. ЕАРН би искал да подчертае по-голямата релевантност в настоящия контекст, която имат алтернативни възможности, основани на увеличаване на сигурността на заетостта и достъпа до достоен труд.

2.2.4. Флексикюрита – повече несигурност, по-малко сигурност

Повечето правителства в ЕС (поне тези в Германия, Швеция, Финландия, Португалия, Белгия, Полша, Холандия, Франция, Австрия, Люксембург, България, Италия, Литва) отговориха на кризата с по-нататъшни реформи на законодателството на трудовия пазар. Главната цел на реформите е да се развие прословутата гъвкавост на трудовия пазар в две направления: външна гъвкавост, като улесняване на напускането и наемането в предприятието (лесно уволняване и наемане) и вътрешна гъвкавост (възможности за промени на условията на труд в предприятието).

Някои като Финландия или Люксембург изследваха съществуващите правила за гъвкавост. Други въведоха промени в трудовите закони – Полша и Португалия. Но без еквивалентно нарастване на сигурността чрез засилване на социалната защита, реалностите остават далеч от принципите на флексикюрита, приети на ниво ЕС – “Флексикюрита е средство за (...) стимулиране на добър труд чрез нови форми на гъвкавост и **сигурност**”¹².

“Фокусът е върху ускоряване на ‘модернизирането’ на трудовия пазар чрез прилагане на анти тръстово законодателство и намаляване на забраните”. (ЕАРН Литва)

“Възможностите за краткосрочни контракти се разшириха. Най-често това води до вътрешна гъвкавост, целяща да предотврати загубата на работни места”. (ЕАРН Франция)

“Новият национален трудов кодекс, създаден въз основа на насоките на ЕС, е част от пакета за възстановяване”. (ЕАРН Португалия)

“Компаниите, които намаляват работното време и запазват персонала, получават субсидии”. (ЕАРН Словения)

Пряват се опити и по отношение на други аспекти на модернизацията на трудовия пазар.

“Фокусът е върху ускоряване на “модернизацията” на пазара чрез прилагането на антитръстово законодателство и намаляване на бюрокрацията”. (ЕАРН Литва)

¹² Виж Общите принципи на ЕС за гъвкавата сигурност в: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=117&langId=en>

2.2.5. Какво липсва: политики, осигуряващи достъп до достоен труд

Няколко членове на EAPN подчертават липсващите възможности за увеличаване на достъпа до достоен труд. Много членове на EAPN са ангажирани в проекти, целящи развитието на достойна и достъпна заетост, включително социална икономика, WISE¹³ (Work Integration Social Enterprises - Социални предприятия за трудова интеграция). Въпреки факта, че релевантността на тяхната работа е призната на различни нива, включително и на европейско¹⁴, те са разочаровани, че правителствата не използват техния опит и знание за развитие на ефективни публични действия срещу безработицата и като средство за социално включване.

Създаване на достойни работни места

В много случаи приоритетът е да се запазят сегашните работни места на хората, без фокус върху създаване на нови работни места. Запазването на наличните работни места наистина е жизнено важно за хората, но не трябва да се забравя, че има много хора, които вече са извън трудовия пазар. В някои страни заетостта се стимулира чрез публични инвестиции в даден сектор, например в Испания (National Housing and Revamp Plan) и във Финландия (инвестиции в строителството и реновациите, транспорта, инфраструктурата). Но няма специално внимание към качеството на работните места, които се запазват или създават.

Липса на алтернативни подходи за създаване на работни места

Наистина има проекти, целящи създаване на нови работни места, но са малко. Общо взето политическата енергия, стояща зад тези проекти, изглежда слаба. Членовете подчертават, че публичните инвестиции може да се използват много по-умно за създаване на “зелени” работни места (с принос за решаване проблемите на околната среда), в унисон с Препоръките на Президента Барозу, представени в Политическите насоки на новата Комисия¹⁵. Мнозина се съгласяват, че потенциалът на социалната икономика не се използва достатъчно.

“Няма специфични мерки за улесняване на достъпа до нови работни места, мерките се фокусират върху запазването на наличните работни места.” (EAPN Германия)

“Няма реални признаци за създаване на нови работни места. Но правителството търси възможности за създаване на нови “зелени” работни места.” (EAPN Ирландия)

“Повечето пари отиват в строителството, но мнозина считат, че поне част от парите може да се изразходват за подкрепа на услугите. Именно във време на криза базисните услуги са най—нужни; сега местните управления са отчаяни да осигурят добри услуги, тъй като приходите им силно намаляват.”

¹³ Вижте резултатите от финансирането по Прогрес проект за Социалните предприятия за трудова интеграция като средство за социално включване: <http://www.wiseproject.eu/>

¹⁴ Вижте Ръководството 2008-2010 за политиките по заетост на страните членки, страница 8: “Специално внимание трябва да се обърне на стимулиране на вниманието на депривилегированите хора, включително работниците с ниска квалификация на трудовия пазар, взаимосвързано чрез разширяване на социалните услуги и социалната икономика, както и на развитието на нови източници на работни места в отговор на колективните потребности”.

¹⁵ Политическо ръководство на Президента Барозу за следващата Комисия (октомври 2009).

“Мерките не допринасят нищо за бедните, нищо за създаване на нови работни места, нищо за да подкрепят милионите хора, които работят в мизерни и несигурни условия.” (ЕАРН Италия)

“Решението да се инвестира в транспортната инфраструктура ще генерира около 4,300 човекогодишни заетост.” (ЕАРН Финландия)

Достъпът до заетост – намалена приоритетност

Тъй като фокусът е върху запазване на наличните работни места, улесняването на достъпа до трудовия пазар изглежда е забравен проблем. Публичните власти сякаш загубиха от поглед нуждата от устойчива и стабилна заетост за тези, които вече са безработни, както и подкрепата за най-дистанцираните от трудовия пазар. Младежката безработица е огромен проблем. Това се изразява в “замразяването” на трудовия пазар, консолидиране на празнотата между “вътрешни” и “външни” с вероятност за много негативни дългосрочни последици за хората извън трудовия пазар.

“Нуждите на тези, които са най-далеч от трудовия пазар не са приоритет, тъй като фокусът се измества към новите безработни, а не към дългосрочно безработните.” (ЕАРН Ирландия)

“Дискусията се доминира от ‘активация’ с по-силно ‘таргетиране’, което изключва още повече хората, които живеят в бедност.” (ЕАРН Унгария)

“Трудовият пазар е много консервативен днес: който е във остава във”.” (ЕАРН Белгия)

Усилване на политиките за активиране – а не активно включване

Политиките на “активиране” силно се развиха през последните години с цел да се подтикнат безработните към търсене и наемане на работа чрез тренинг, съветване, но също и чрез принудителни мерки, като оряване на социалните плащания. ЕАРН многократно е отхвърлял ексцесиите в тези наказателни политики, особено в условия на недостиг на работни места. На ниво ЕС понятието за **активно включване**¹⁶ обединява модели за заетост с достъп до адекватен минимален доход и услуги, за да се осигури устойчиво интегриране в трудовия пазар или социално участие. С подкрепа на EPSCO през декември 2008, страните членки се съгласиха да прилагат по-балансиран подход. Обаче, в повечето страни членки интегриран подход не се прилага и по-скоро се засилва твърдата политика на активиране, въпреки деградирането

“Дългосрочно безработните и тези с маргинални работни места имат по-малки шансове да получат работа, отколкото преди кризата. Но те са принудени да кандидатстват за работа всяка седмица, да участват в различни програми, които ги държат заети, но не водят до никаква заетост. Те трябва също да приемат всяка работа без оглед на условията, които тя предлага, защото иначе ще загубят обезщетенията, които получават”.” (ЕАРН Швеция)

“Политиките на активиране продължават въпреки че работните места намаляват и стават все по-малко квалифицирани.” (ЕАРН Холандия)

¹⁶ Стратегиите на активно включване са дефинирани от Комисията на ЕК като интегрирани стратегии, водещи след себе си осигуряването на адекватно ниво на подкрепа за доходите във връзка с трудовия пазар и по-добър достъп до услуги, насочени към стимулиране на интеграцията на най-депривилегированите хора. Вижте специалната интернет страница на Европа: EUROPA - Employment and Social Affairs - Active inclusion

на икономическия контекст.

*“Политиките на активирание си остават непроменени, което означава, че същия брой консултанти, социални асистенти и т.н. консултират много по-голям брой нуждаещи се.”
(ЕАРН Белгия)*

Основни резултати

- Позитивните краткосрочни социални мерки са несъществени в сравнение с парите, които се изляха в банките и бизнеса и не отговарят на мащаба на социалното въздействие на кризата.
- Повечето членове на ЕАРН се оплакват, че плановете за възстановяване, които се стремят преди всичко да оживят индустрията и бизнеса и да стимулират потреблението, всъщност не подпомагат реално хората, които са в беда.
- Извънредните разходи, към които прибегват правителствата на ЕС, за подкрепа на банките и на фалиращите индустрии задълбочиха естественото въздействие на кризата, изразено в големи публични дефицити.
- Мерките за намаляване на публичните дефицити се стоварват непочтено върху бедните. ЕАРН отхвърля политическия избор да се намаляват дефицитите за сметка на здравеопазването, образованието и социалната защита особено в Ирландия, ОК, Източно Европейските страни, които получиха заеми от МВФ и Комисията (такива като Унгария, Латвия, Румъния).
- Не се използват възможностите да се погледне към ролята на неравенствата като причина за кризата и възможностите за увеличаване на публичните приходи чрез облагане на банките, прогресивни данъци, данъци върху капиталовите печалби и мерки за предотвратяване на бягството от данъци.
- Политиките на заетост продължават да се фокусират върху повишаването на гъвкавостта и засилване на активирането чрез наказателни условия за сметка на интегрирани подходи за активно включване и развиване на устойчива заетост, нови работни места и социална икономика.

3. **Бедните са засегнати най-много**

Очевидно най-уязвимите в нашето общество са в риск да бъдат засегнати най-много от кризата. Много хора, които са в трудна ситуация още преди кризата, не се подкрепят от публичните политики и не са техен приоритет, липсват адекватни мерки за защита на тези хора.

“Всички групи са засегнати и до голяма степен това се дължи на правителствените политики по принцип.”

(ЕАРН Швеция)

3.1. По-нататъшно влошаване на жизнените условия и социалната кохезия - за най-рисковите групи

Растяща депривация

Живота на хората които вече са близо до бедността става още по-лош. Членовете съобщават за нарастваща депривация на хората без или с малки доходи с малък шанс да получат подкрепа. Повечето организации на ЕАРН виждат нарастващи искания за помощи в натура : храна, подслон, дрехи и то от групи които по-рано не са имали такива нужди. Със задълбочаването на бедността идва и нарастваща несигурност – увеличава се стресът, менталните заболявания и самоубийствата.

Част от този процес на обедняване се експортира и към развиващите се страни, като например мигрантите които можеха да изпращат определен доход за подкрепа у дома вече не могат да правят това.

“Депривация: 18.5% са депривирани по три или повече индикатора за базисни потребности”.
“Влошават се базисни здравни условия. Качествени изследвания сочат нарастване на депресиите стреса и тревогата както и други психосоматични увреждания”.

“Според изследване на Червения кръст за отбелязване е силния растеж на хората без никакъв доход които сега са около 1 от всеки 5 случая. Тези данни са тясно свързани с премахването на подкрепата за семейството. 77% декларират че нямат шансове за финансова подкрепа, която им е нужна за да посрещнат своите нужди”. (ЕАРН Испания)

“Пауперизацията расте: голям брой социални НПО развиват мрежа от ‘социални магазини’ за тези които вече не могат да покриват елементарни ежедневни разходи и това е нов феномен.”
(ЕАРН Люксембург)

“Получателите на ниски заплати и тези, които живеят на социални помощи в наети жилища и поради това харчат голяма част от доходите си за наеми, транспорт и храна, виждат как реалните им доходи се свиват. (ЕАРН ОК)

“Много мигранти в ЕС се връщат и обратната миграция се засили в Литва. (ЕАРН Литва)

“През 2007 самоубийствата и опитите за самоубийства намаляваха в Литва, но нараснаха с 8,4 % през 2008.” (Литовски институт по заетостта и социалните изследвания)

Социални напрежения

Уязвимите хора се конкурират за достъп до оскъдни ресурси и ограничени услуги в контекста на нарастващи нужди. Тези напрежения са причина за нарастващ расизъм и ксенофобия. Някои организации посочват нарастващо насилие в рамките на семействата.

“Очаква се да нарасне острата конкуренция между бедните и тези които наскоро обедняха. Големите бюджетни ограничения тласкат към това.”

“Хиляди мигранти се връщат у дома (15,000 през 2009, доколкото знаем). Работодателите създават открити дискриминационни практики: “Работните места са за местните”. Анти дискриминационните политики на трудовия пазар (основани на Директивите от 2001) не работят!”

“Изглежда че нараства насилието - домашно, по пол и градско.”

(EAPN Испания)

*“Кризата създава враждебен и ксенофобски климат (Британските работни места за британците).”
(EAPN ОК)*

*“Други уязвими групи – тези които имат слаби позиции дори на най-добри пазарни условия ще имат проблеми при справяне с кризата. Конкуренцията става по-остра и нагласите на хората се втвърдяват.”
(EAPN Финландия)*

*“Социалното напрежение нараства особено към изключените Роми и екстремизма се подкрепя от населението. Ултра десните националистични партии стават по-популярни.”
(EAPN Чешка република)*

*“НПО се борят с нарастващ расизъм”
(EAPN Малта)*

*“Що се отнася до социалния климат признаците за влошаване се увеличават – нарастваща нетолерантност и насилие срещу Ромите.”
(EAPN Унгария)*

Няма доверие в бъдещето

Членовете също подчертават увеличаването на чувството на безпомощност и безнадеждност и липсата на вяра в бъдещето. За мнозина това показва фундаментална загуба на доверие в капацитета на обществата да се справят с растящите неравенства и да постигнат социална кохезия. (Това ясно се вижда в изследването на Евробарометър).

В Литва все повече хора решават да емигрират. Скорошно изследване на Литовския институт по заетостта и социални изследвания (по поръчка на Литовското министерство на социалните проблеми и заетостта, ПРООН и представителството на ЕС в Литва) посочва че такава тенденция вероятно ще има негативен икономически ефект в дългосрочен план.

“Хората живеещи в бедност разбира се са засегнати тъй като е загубена възможността за подобрене и дори запазване на сегашната им ситуация.”
(ЕАРН Холандия)

“Хората споделят тревога не само от кризата но и по повод на доверието към правителствата и пропастта между богати и бедни.”
(ЕАРН Гърция)

“Силно намаля доверието на гражданите в системата за благосъстояние.”
(ЕАРН Швеция)

“Тези компоненти сигурно ще оставят по-малко пари за публична подкрепа на бедните и социално изключените и ще увеличат пропастта между бедни и богати, което прави още по-трудна интеграцията на бедните.”
(ЕАРН Дания)

Тези, които живеят в постоянна или честа тревога са около 80%. Що се отнася до персоналните грижи 15% са изоставени и има различни степени на социално пренебрегване”.
(ЕАРН Испания)

3.2. Тъй като правителствата спестяват от социална защита, най-уязвимите са най-засегнати

Групите засегнати от социално изключване бяха известни още преди кризата. Тъй като новите групи които кризата добави са обект на внимание, то старите вече се забравят. В действителност техните трудности нарастват с намаляващи възможности да се намери работа а при това се неадекватно защитени чрез минимален доход и други мерки за социална защита и социално включване. Дори и тези които са предмет на политиките са засегнати от орязванията на бюджета.

3.2.1. Най-засегнатите от безработицата и маргинални работни места

Първи вън, последни вътре

ЕАРН последователно отхвърляше растящата маргинализация на трудовия пазар – повече гъвкавост, липса на сигурност редуция на социалната защита и т.н. - не са решение. Работниците с най-маргинални работни места (особено наетите чрез посреднически агенции) бяха първите жертви на кризата. Първите които губят работата си са последните които имат шанс отново да намерят работа.

“Според документа на “100-те икономисти”, има проблем дължащ се на това, че през две десетилетия почти 30% от заетите са били на договори с фиксиран срок. При икономически растеж този модел генерира работни места макар и концентрирани в индустриите с ниска производителност, но по време на рецесия същия модел води до разрушаване на работните места”.
(ЕАРН Испания)

“Временните работни места значително намаляха”.
(ЕАРН Германия)

“Публичната подкрепа е насочена повече към хората които имат работа но са заплашени да я загубят и за търсещите работа отколкото към хората които вече са безработни или имат маргинални работни места. А точно тези последните са най-засегнати от кризата.”
(ЕАРН Франция)

“Хората работещи на временни договори първи станаха безработни и нямат достъп до трудовия пазар отново.”
(ЕАРН Белгия)

С политики целящи главно да запазят наличната заетост, хората които се опитват да намерят работни места срещат един **затворен** за тях **трудов пазар**. Гъвкавата заетост вместо да бъде стъпка към интегриране в трудовия пазар по-скоро означава нестабилна заетост.

Първо, маргинална заетост, а сред това дългосрочна безработица.

Хората засегнати от кризата когато вече са били на маргинални работни места са главно от групи, които имат специални затруднения да постигнат устойчива заетост. Какво ще бъде бъдещето на тези хора – такива страдащи от продължителни заболявания или инвалидност, а сега имат нулеви шансове да заемат отново работни места?

“Засегнатите групи са тези които обикновено страдат: хора с пречки за достъп до трудовия пазар: бедните, неквалифицирани, самотни, болни. Тези проблеми са били идентифицирани много пъти особено по отношение на самотните майки, самотни бащи и големите семейства на имигранти. Младите и възрастните са също между най-засегнатите групи от растящата безработица.”

(ЕАРН Дания)

“Тези, които са най-далеч от трудовия пазар са най-малък приоритет за правителството което се насочва главно към новите бедни и безработни.”

(ЕАРН Ирландия)

“Уязвимите хора срещат по-големи трудности поради ниската им квалификация ниска географска мобилност и дискриминацията на която често са подлагани.”

(ЕАРН Португалия)

“Заетите на маргинални работни места първи губят работните си места и поради липсата на работа имат малки шансове да се върнат. Сред тях са жените, самотните родители, етнически малцинства, мигранти както и ниско квалифицирани работници.”

(ЕАРН Германия)

Ситуацията на младите и възрастните е най-критична

От такава гледна точка много мрежи подчертават че ситуацията на младите хора е особено критична (ОК, Ирландия, Холандия, Белгия, Чешката република, Дания, Швеция). За отбелязване е че френското правителство наскоро гарантира на младите достъп до ресурси с минимален размер. Хора под 25 години могат да поискат този гарантиран минимум ако са работили поне 2 години. Но това няма да помогне на тези, които още не са имали стабилна заетост. Най-възрастните работници срещат нарастващи трудности тъй като обикновено са между първите уволнени.

“Безработицата сред младите хора под 25 години нарасна три пъти (данни от май 2009) защото младите работници имат по-малка сигурност на работата и са над средното ниво на безработицата и временните договори.”

(ЕАРН Германия)

“Възможностите за завършващите висше образование са силно редуцирани и правителството намали два пъти плащанията за лица под 20 години.”

(ЕАРН Ирландия)

“Хората над 50, търсеци работа имат трудности.”

(ЕАРН Чешка република)

“Младежката безработица нарасна с 40%.”

(ЕАРН Белгия)

Във време, в което разходите за образование се намаляват, **необразованите и ниско квалифицираните** са в най-голям риск на трудовия пазар, тъй като неквалифицираните работни места се премахват, а те са тези с най-малко сигурност и защита.

“Високата безработица остава особено за хората с основно образование.” (Чешката република)

Мигрантите и етническите малцинства са в опасност

Мигрантите често са първата група засегната от влошаването на трудовия пазар. Недокументираните работници които са имали работа като “резервна армия” особено в домашните услуги, строителството и селското стопанство обикновено биват уволнявани първи и едва ли могат да намерят работа на черния трудов пазар. Някои от тези хора вече не могат да издържат семействата си и да изпращат пари в къщи. Тези чийто семейства са тук имат още по-големи проблеми. Документираните мигранти са голяма част от безработните и сред работещите в маргинални условия. Мигрантите както и етническите малцинства срещат и нарастваща дискриминация. В някои страни това съвпада с намаляване на инициативите за равенство и анти дискриминация – напр. в Ирландия.

“Много европейски мигранти се върнаха у дома.”

(ЕАРН ОК)

“Броят на безработните имигранти винаги е бил непропорционално голям. По време на кризата ситуацията им се влоши.”

(ЕАРН Швеция)

“Най-големият риск за имигрантите и безработицата. Много мигранти не получават обезщетения за безработица въпреки че са попаднали в крайно тежка ситуация (8 от 10).”

(ЕАРН Испания)

“Мигрантите и етническите малцинства са в много трудна ситуация особено ако не говорят добре холандски или нямат достатъчно образование и квалификация.”

(ЕАРН Холандия)

3.2.2. Влияние на кризата върху жените и децата

Влиянието на кризата по пол.

В много страни индустриите уволняват главно мъже (автомобилната индустрия, строителството...) и статистиката показва огромен прираст на безработицата сред мъжете. Впрочем, влиянието на кризата върху жените изглежда е подценено.

Икономическите сектори, в които се уволняват повече жени отколкото мъже също бяха засегнати: туризмът и развлекателната индустрия, банковия сектор, осигуряването и др. пострадаха от намаленото търсене. Публичните услуги с висок дял на женски персонал бяха засегнати по аналогичен начин. Особено уязвими са жените в сектора на услугите, работещи на временни договори и точно те са големите губещи от свиването на неформалния труд, особено в сферата на домашните услуги.

Когато мъжът губи работата си, много от жените попадат под натиск да намерят работа на пълно работно време, като често срещат жестоки предизвикателства в балансирането на своите служебни и домашни ангажименти и нови капани на бедност поради липсата на адекватни грижи за децата и други услуги, които да ги подпомогнат в тяхната работа и при намиране на разумно заплащано работно място. Много жени, които са мигрирали в ЕС, за да съединят своите семейства сега изведнъж се сблъскват с проблеми по престоя им, тъй като съпругът е станал безработен.

Някои членове поставят въпроса за нарастващото домашно насилие във връзка с влошеният социален климат. Самотните родители (90% от които са жени), се сблъскват с особено тежка ситуация а при това точно те са групата в много висок риск от попадане в бедност (35%), още преди настъпването на кризата.

Възрастните жени са в особено голям риск. Състоянието на бюджетите води до намаляване на универсалните пенсии отпускани въз основа на законови права и изместване към подпомагане и частни фондове. Тази промяна е особено неблагоприятна за жените които особено разчитат на първия вид пенсионно осигуряване което обикновено признава и времето за отглеждане на децата или грижите за възрастни роднини. Затова посочената промяна ще влоши положението на жените.

“Според изследване на Каритас бързо нарастват исканията за помощ от жени особено самотни родители и такива с проблеми в съчетаването на труда и отглеждането на децата. Има жени – имигранти, които са съпруги на безработни или вдовици и загубили работата си в домашните услуги, като безработицата засяга особено жени над 40 години, дошли при своите съпруги.”

(EAPN Испания)

“Заетите в магазините и развлеченията бяха зле засегнати и пропорцията жените е особено висока. Други големи работодатели за жени публичните услуги и те ще бъдат засегнати следващата година.”

(EAPN ОК)

Деца във висок риск

Въпреки че на детската бедност бе даден висок приоритет на ниво ЕС¹⁷ плащанията за семействата и децата са подложени на силно ограничаване, така както и социалните, здравните и образователните услуги, които целят да се подобри благосъстоянието на децата. Такива промени протичат в голям брой страни членки. Затова децата също страдат от кризата. Ако не бъдат подкрепени сега, последици от това ще имат дългосрочен ефект. Децата са пряко повлияни от безработицата на техните родители и споделят увеличената бедност и обедняване, както и напрегнатата семейна атмосфера, която неизбежно се създава. Влошава се и стабилността на семействата с родители, които не могат да си позволят да отглеждат своите деца или да ползват публични услуги, средствата за които драстично намаляха. В някои Източно европейски страни, където родителите емигрират и оставят децата на свои близки, разкъсването на връзката между родители и деца е особено голям проблем.

“Увеличаването на детската бедност е между най-очевидните ефекти от кризата.”
“Няма програми за улесняване на наемането или строителството на евтини апартаменти (програми за социални жилища). Това прави решаването на проблемите на бедните крайно трудно. Ако те не са способни да плащат наемите си те губят своите жилища и децата им обикновено се изпращат в специални детски заведения. Гражданските инициативи създават програми с цел да се предотврати институционалното възпитание на “социални сираци”.

(EAPN Чешката република)

“Има данни за злоупотреби с деца, чийто родители работят в чужбина.”

“В ОК има опасения, от нови намалявания на услугите за децата и влошаване работата на социалните работници.”

(Еврочайлд)

Основни изводи

- Общото влошаване на жизнените условия увеличава бедността и депривацията, напреженията и създава климат на безнадеждност за най-уязвимите в нашето общество.
- Трудовият пазар изключва първо тези, които имат маргинални работни места в периферията на пазара – особено младите и възрастни хора, мигранти, хора с ниска квалификация, дългосрочно безработните.
- Има много малко шансове за тези които вече са били изключени преди кризата от трудовия пазар, да намерят някаква ниша за себе си на пазара по време на кризата.
- Конкуренцията за недостигащите работни места и ресурси излага мигрантите и етническите малцинства на ксенофобия и расизъм, като все повече ги изключва от трудовия пазар.
- Жените са особено уязвими за кризата, най-вече – самотните майки.
- Децата от бедните семейства са силно оцетени от кризата – както пряко, така и непряко.

¹⁷ Референции на ЕС

4. НПО поемат все по-тежка роля с намаляващи и нестабилни ресурси.

Организациите членове на EAPN включително и Европейските организации срещат все по-големи искания, а в същото време ресурсите с които разполагат непрекъснато намаляват.

4.2. Растящи и променящи се искания

Разбира се, все повече хора чукат на вратата на НПО. Нови вълни от искания се отнасят преди всичко до **подкрепа за посрещане на ежедневни разходи за базисни потребности: храна, дрехи, подслон и пари за да се платят сметките**. Исканията отправяни към НПО се променят – например търсенето на подслон от семейства останали без жилища (нещо което по-рано искаха главно самотни лица), здравни вкл. за ментално здраве услуги също се разширяват например в Латвия.

“Има нарастване на търсенето на услуги от НПО във всички области. В частност тези които са на предния фронт – работейки за задоволяване на базисни потребности и обедняващото население, даващи подкрепа и плащане на разходи за основни нужди и съвет по задължняването. Групите, които срещат намаляване на подкрепата за благосъстоянието също търсят подкрепа и съвет от НПО.

“Организациите в областта на бездомността срещат огромен прираст на исканията за помощ същото се отнася и за организациите работещи с мигрантите.”

(EAPN Ирландия)

“В случая на Каритас имаше нарастване от 50% на броя на подпомаганите. Ако през 2007 около 400,000 души са получили помощ от Службата за домашни услуги и първична помощ, то през 2008 тези числа са нараснали на 597,172 души, което е нарастване от 200,000 ползватели. Нещо подобно се случва и в Червения кръст”.

“Проблемът пред НПО включва значително нарастване на помощите в натура (храна, дрехи, лекарства) за задоволяване на базисни потребности, а също финансова подкрепа.”

(EAPN Испания)

“Растат исканията към НПО особено за социална работа, подкрепа на образованието на децата и дейности през свободното време, но също така и за базисни потребности, които не може да бъдат задоволени по друг начин.”

(EAPN Дания)

НПО все повече се ангажират да подпомагат хората в бедност и така се сблъскват с нарастващи трудности, породени от **многостранните ефекти от кризата**, например подкрепа за мигрантите, подкрепа за семейни трудности ... Службите по заетостта също срещат растящи искания и съвети относно правата на хората за получаване на обезщетения в един контекст където правилата на тази игра бяха значително променени, така че правата бяха ограничени и обезщетенията – орязани. Търсят се и съвети по отношение на задължняването.

“Ключово последствие за нас беше нарастването на исканията за услуги по повод на задължняването. Нашите статистики показват, че клиентите се борят да задоволят своите потребности особено при запазването и поддържането на жилищата. Особено се търсят възможности по повод отнемане и възстановяване на собствеността. Новата инициатива на правителството (за облекчаване на задължняването) още повече увеличи исканията за помощ в тази област.”
(ЕАРН ОК Уелс)

НПО поемат все по-голяма роля поради растящите нужди, но и защото публичните власти се дезангажират и публичните социални услуги се орязват.

“Сега натискът за търсене на работа се измества от службите по заетостта към асоциациите на безработните. В същото време условията за финансова поддръжка на тези асоциации се затягат, което води до ограничаване на капацитета им да отговорят на изискванията.”
(ЕАРН Финландия)

“Поради правителствената политика от НПО се очаква да предлагат повече социални услуги като част широката политика на приватизиране”.
(ЕАРН Швеция)

4.3. Намаляващи ресурси

В същото време когато НПО се опитват да смекчат социалното въздействие на кризата за бедните хора, ресурсите за НПО се стопяват.

“От НПО се очаква да правят повече, за по-малко пари”.
(ЕАРН Швеция)

Публичните ресурси се редуцират

В някои случаи ограниченията на бюджетите се налагат и за услугите които публичните власти предлагат и преди всичко услугите с превантивен характер.

“Според Закона за социалните услуги има превантивни социални услуги (вкл. социално включване и подобни цели) които са безплатни. Тъй като се заплаща от държавния или регионалния бюджет, работата на НПО е под заплаха от редуцията на бюджета – орязванията засягат главно превантивните социални услуги предлагани от НПО. От друга страна държавата и регионите не предлагат такива услуги”.
(ЕАРН Чешка република)

Упадък на частното финансиране – нарастваща приватизация

Много НПО зависят повече или по-малко от частно финансиране – било чрез дарения, било чрез управление на финансови портфейли. Членовете подчертават, че тази ситуация е особено опасна за малките организации и ускорява концентрацията около малко на брой големи НПО, което поставя разнообразието в сектора под въпрос. Членове на ЕАРН Испания и ОК настояват че това развитие е преднамерено стимулирано от тяхното правителство с цел да се развие по-нататъшна приватизация на социалните услуги.

“НПО получават по-малко дарения, а размерът им намаля от 10 на 30%”.
(ЕАРН Белгия)

“Упадъкът на фондовия пазар засегна тежко големите НПО и техните финансови портфейли. Благотворителното даряване включително и събирането на помощи по улиците се срива. Правителството се стреми да предизвика сливания и поглъщания в сектора за да намали дублирането на дейности и да подготви почвата за големи контракти в областта на благосъстоянието. Повечето големи благотворителни организации са засегнати от тази политика. Някои малки организации като например Националната група бяха затворени.”
(EAPN OK)

Структурните фондове не успяват да допринесат за социално включване¹⁸

ЕС предприе значителни стъпки за да пренасочи Структурните фондове като отговор на кризата, главно в посока към стимулиране на заетостта. Някои от нашите членове вече отбелязват негативни промени засягащи онези, които са най-далече от трудовия пазар и политиките за поддържане на равенство.

“Структурните фондове се рефокусираха към тези които могат да загубят работата си поради кризата – но това означава, че онези, които вече са загубили работа остават без подкрепа.”

(EAPN Франция)

“Има негативни промени по отношение на равенството и социалното включване. В рамките на ЕСФ нарасна подкрепата за политиките на активиране и това е за сметка на мерките за по-добро насочване на фондовете към поддържане на приемливи нива на равенство и на обучение за инвалидите.”

(EAPN Ирландия)

В някои страни Структурните фондове са били използвани за подкрепа на ключови социални услуги които по традиция се финансират от **публичните власти** и така се пораждат съмнения за дългосрочната съдба на тези услуги.

“Финансирането на почти всяка превантивна социална услуга се изважда от държавния бюджет и се прехвърля към Структурните фондове чрез обявяване на публични търгове, независимо от това, че услугата е по-скоро част от националната система за социална сигурност отколкото един ад хок иновативен проект...” (EAPN Чешката република)

Негативен ефект за услугите, предоставяни от НПО

Някои НПО бяха принудени да ограничат подкрепата която предлагат за нуждаещите се хора. Повечето от тях се тревожат че няма да успеят поддържат нивото на подкрепа, което са имали преди това. Орязването на финансирането направи работата им по адвокатстване и поддържане на мрежа още по-трудна.

¹⁸ Вж. скорошната публикация на EAPN по повод на Структурните фондове, подчертаваща ключовата потребност от засилване на връзката между социалното включване и Структурните фондове на интернет страницата на EAPN

“Организациите съобщават за нарастващи потребности и недоумяват как могат да намерят средства за да отговорят на тези потребности.” (ЕАРН Франция)

“Проблемите на НПО обхващат намаление на много услуги и невъзможност да бъдат адекватни на очакванията на индивидите и семействата.” (ЕАРН Испания)

“Въпреки нарастващото търсене финансите бяха орязани и държавната поддръжка за НПО – намалена, както впрочем и другите линии за финансиране. Държавното финансиране намаля с 8-16 процента. Има предложения за по-нататъшно ограничаване на финансирането на НПО на национално и регионално ниво.

Много НПО намаляват персонала си и ограничават услугите които предоставят, включително и такива за наркомани, подкрепа за семейства в риск и др.

Преди кризата правителството вече поставяше все повече условия към НПО като ги принуждаваше да предоставят повече услуги вместо адвокатстване и защита а сега се ограничава дори работата в мрежа. Това се обяснява с намаляването на средствата.”

(ЕАРН Ирландия)

Основни изводи

- НПО срещат нарастващи и променящи се искания, както за ежедневна подкрепа така и за нови потребности породени от кризата.
- Вместо да получат повече финансови ресурси НПО срещат неприемливи орязвания на публичните субсидии и договори както и намаляване на частното финансиране и дарения.
- В резултат НПО имат огромни трудности да изпълняват своята роля.
- Структурните фондове не помагат в тази ситуация: НПО нямат достъп до тях и фондовете се използват от правителствата за да поддържат наличните работни места.
- Структурните фондове все повече се използват да запълват недостига на публично финансиране за социални услуги и за осъществяване на дългосрочна стратегия за приватизиране на сектора.

5. **Хората в бедност и анти-бедност НПО – част от решението за постигане на устойчиво възстановяване**

Повечето страни членки обявяват че са по пътя на възстановяването. В действителност НПО предупреждават пакетите за възстановяване и “стратегии за излизане” не защитават най-уязвимите. Най-важното е, че те рискуват да ерозират нашите системи за социална защита и социална кохезия в обозримо бъдеще. Нито един план за възстановяване не може да реши всички проблеми но политическите решения определят кой печели и кой губи от плановите. Отговорност на правителствата и на ЕС е да направят така че бедните да не плащат повече. Ангажимента да се постигне устойчиво възстановяване което стимулира социално включване и намалява бедността и неравенствата би трябвало да бъде цел на “стратегии за излизане” Успехът в това отношение ще зависи от партньорството с НПО и други заинтересовани страни, като се разчита на мненията и потребностите на хората живеещи в бедност.

5.1. Ключовата роля на НПО: услуги и адвокатстване

Социалните НПО играят многостранна роля в кризата: предоставят услуги на хората в нужда, адвокатстват в полза на бедните и се стремят техните гласове също да бъдат чути.

НПО работещи с хората в бедност са ключови актьори в управлението на кризата:

- чрез материалната подкрепа която предоставят те смекчават тежестта на кризата за хората;
- чрез съветването и други услуги те допринасят за прилагане на социална защита и политики на заетост, те имат експертиза защото знаят какво работи и какво не работи;
- чрез своето адвокатстване те са на предния фронт в борбата срещу бедността и са способни да анализират комплексните причини за и последствията от кризата върху специфични групи.

Социалните НПО също играят главна роля в изразяването на тревогите и интересите на най-уязвимите, защитавайки един подход основан на правата и поддържайки овластяването и прякото говорене на бедните. Въпреки натискът под който са поставени членовете на ЕАРН категорично утвърждават особената значимост на тяхната роля за адвокатстване във времена като сегашните.

“Благотворителните и доброволните организации трябва да окажат натиск върху правителствата за да се присъединят към призива на Германия, Европейските държави и останат държави на благосъстоянието.

Между другите направления, акцентът ще се постави върху:

Измерване на ефектите от кризата и от усилията за възстановяване от гледна точка на принципите за социална справедливост и равенство, подкрепяйки особено хората зависещи от системите социална защита; Признание на специалната роля на гражданското общество и организациите за благосъстояние и социалната икономика както и доброволното ангажиране с тези проблеми”(...)

“Мониторинг и създаване на увереност, че в областта на социалните структури се правят достатъчно инвестиции”.

(ЕАРН Германия)

Но малко правителства ангажират НПО в диалог относно кризата

Само в ограничен брой случаи има структурен диалог с НПО по повод на кризата. Такъв е случаят в Испания и може би в Белгия. Диалог е започнал и в Ирландия но не успя да продължи поради липса на обща почва. Най-често НПО се държат настрана от дискусията. В случая с Източна Европа правителствата които са били насочвани да вземат заеми от МВФ и Комисията поддържат липса на прозрачност и затова там демократичен дебат е особено труден.

“Най-значимият елемент на този процес би бил, че социалните НПО ще се превърнат в партньор на правителствата в диалога по социалната политика. Елементите на успеха са свързани главно с управлението. Но може да се окаже, че резултатът не е голям...”

(EAPN Испания)

“Социалното партньорство по повод на кризата беше прекратено през януари и бе възстановено в късния октомври но извън рамката по която бе постигнато съгласие по-рано през 2009 така че няма ясен път напред. Социалните НПО са стълб в този процес но имат много по-слабо влияние отколкото профсъюзите и организациите на работодателите.”

(EAPN Ирландия)

“Виждането на правителството относно кризата изглежда неясно, ако не и неразумно и хаотично. Хората игнорираха мерките които правителството разглежда за да отговори на изискванията на МВФ и ЕС до местните избори през юни 2009, след което Премиерът Домбровски заяви, че държавния бюджет трябва да се ореже с повече от 600 млн. LVL.”

(EAPN Латвия)

“Фламандската мрежа лобира да бъде част от регионалната конференция по заетостта, която ще се състои през декември 2009 и лобира за едно допълнително работно място и програма за посредничество за хората в бедност.”

(EAPN Белгия)

Мобилизиране на анти-бедност НПО

Много НПО изразяват нарастваща тревога относно социалното въздействие на кризата, индивидуално или заедно с други мрежи като част от мрежите на EAPN или като членове на по-широки альянси. Много от тях работят съвместно с академични институции. Тяхното действие взема различни форми. Членове на EAPN правят детайлни предложения по управлението на кризата. Те използват също националното ниво на Европейския процес като Националните планове за действие по социална защита и социално включване или Националните планове за възстановяване част от Лисабонската стратегия за да споделят своите виждания. Много са ангажирани в подготовката на 2010 като година срещу бедността и социалното изключване. Някои предприемат по-динамичен подход на кампании целящи да информират по-добре публиката относно проблемите.

“Ние увеличаваме усилията си по подготовката на 2010 с цел да се повиши чувствителността на публиката към темата за бедността и с искане за споделена отговорност в борбата срещу бедността и социалното изключване. В това русло ние участвахме в дискусията и създаването на Националната стратегическа програма.”

(EAPN Германия)

“Ние предадохме на правителството Пакт за работни места и социално включване включително и серия от мерки за социална защита, заетост, социални услуги.”

(EAPN Испания)

“Някои НПО обединяват отговорите си на Доклада Маккарти, който предлага още орязвания на публичните бюджети. Коалиция за борба срещу орязване на разходите за социална политика се нарече “Бедните не могат да плащат” (www.thepoorcanpay.ie). НПО се свързаха също с профсъюзите за организиране на най-големите улични протести срещу орязванията на публичните бюджети и неговото влияние върху маргинализираните общности, като бяха въввлечени около 15,000 души през септември.”

(EAPN Ирландия)

“В момента проект подкрепен от Програмата Прогрес по темата: “Развитие на информативни и партисипативни подходи за разбиране на оценките и създаването на Националните планове за действие за социално включване в Чешката република (накратко NAPSI заедно!) представлява един опит да се променят формалните черти на националния стратегически документ и да му се придаде по-важна роля в обществото. В този опит НПО, академичната сфера, MOLSA и университети работят заедно”

(EAPN Чешка република)

Общи искания, споделени с профсъюзите

Много синдикати активно защитават социалните права, отхвърляйки исканията на работодателите за по-малки данъци и регулация на трудовия пазар. Членовете подчертават примери за това в целия ЕС такива като нивото на обезщетенията за безработица (Финландия), по-добра защита на заетостта на маргиналните работници (Германия), настоявайки за поддържане на солидаристичните ценности (Ирландия), специфичен фокус върху достъпа на младите до заетост (Белгия), предизвиквайки приоритета отдаван на бюджетните ограничения (ОК).

Впрочем, някои членове съжаляват че профсъюзите понякога се явяват защитници само на интересите на хората, които са заети в момента, вместо да приемат един по-широк подход към проблема за социалното включване.

“Профсъюзите са част от инициативата за Социален диалог, заедно с правителството и големите корпорации. Има и една генерализираща концепция според която те са твърде далеч от нуждите и обстоятелствата на най-уязвимите хора, които не са членове на профсъюзите (пенсионери, нередовни мигранти, самонаети и др.”

(EAPN Испания)

5.2.Предложения на членовете

Предложенията на членовете отразяват различните въздействия на кризата и различията в политиките за възстановяване на национално ниво. **Но те изразяват силни общи искания:**

Справяне с причините и последствията от кризата

За повечето членове на ЕАРН за осмислянето на кризата е необходимо да се обсъдят и причините, които породиха кризата за да е по-ясно как да се управлява кризата така че да не се повтори. Това поставя под въпрос сегашния модел на растеж и го свързва с нечестно разпределение на доходите и растящите неравенства. Някои подчертават че не всички страни в ЕС са засегнати така тежко и посочват ролята на политиките които са били прилагани. Например Полша изглежда е избегнала най-лошите аспекти на кризата до голяма степен защото не е имала високо развита банкова система нито е приложила висока степен на дерегулация.

“Белгийската мрежа настоява за една изчерпателна оценка на актуалната икономическа система. Мерките предложени от Белгийската държава (и други страни членки са твърде фокусирани само върху по-добър контрол върху финансовия сектор и останалите икономически мерки са само реформулиране на предишната идея за “обикновен бизнес” но този път като “растеж и работни места”
(ЕАРН Белгия)

“Ние искахме промяна в системата за социална защита от модел за социално осигуряване към система основана на данъци; реална агенция за социална собственост; институционализирана оценка на бедността и съвсем нови мерки.”
(ЕАРН Люксембург)

Отворен дебат по алтернативните стратегии за излизане от кризата

Членовете защитават алтернативни стратегии за излизане от кризата, основани на по-гъвкав подход към публичния дефицит и по-преразпределителна система данъчна система, които могат да предпазят бедните от това да бъдат жертви на кризата и да се редуцират неравенствата. Те отхвърля предложенията за орязване на социалната защита като решение което преднамерено цели да утежни влиянието върху бедните и рискува социалната кохезия. Те казват, че е време да се засили отново **социалната защита и да се инвестира в универсални услуги а не само да се разчита на “автоматични стабилизатори”** а да се търсят по-ефективни и ефикасни пътища за изграждане на устойчив модел за просперитет.

“Да се артикулира базисна законова рамка за гарантиране на Минимален доход за цялата територия. Да се разшири съществуващата система за защита. Минималният доход трябва да бъде управляван така че да бъде стъпка в процеса на интеграция. Нужна е координация между централната държава и регионалните правителства по същество.”
(Предложения на ЕАРН Испания за Пакта за работни места и социално включване)

Те искат **най-уязвимите да бъдат най-защитени** тъй като са най-тежко засегнати от кризата; увеличаване на бюджетите за спешна помощ на нуждаещите се, както и социални политики включително и предлагане на услуги.

Те отказват да приемат, че безработицата може да се реши чрез нарастване на броя на маргинални и несигурни работни места. Създаването на **достоеен труд е нужно повече от всякога**, и публичните инициативи в партньорство с актьорите от социалната икономика трябва да бъдат двигатели на създаването на работни места.

Те желаят правителствата да поставят ценностите и правата в центъра на своите подходи към кризата, така че да краткосрочните мерки диктувани от най-силните интереси да не изтласкват дългосрочните интереси и визии.

“Ценността на социалната кохезия трудно може да бъде надценена дори и във времена на икономически просперитет – не е нужно да се казва, че тя трябва да бъде още по-висока във времена на криза.”
(EAPN Финландия)

Основни изводи

- Без социални НПО, предоставящи материална подкрепа и съвети за хората, засегнати от кризата, последствията от икономическия спад и политиките за възстановяване ще бъдат още по-драматични. Те вече не могат обаче да посрещат по адекватен начин нарастващите нужди с намаляващи ресурси: спешно трябва да им се предоставят ресурси за изпълнение на тяхната мисия.
- Социалните НПО имат специфична експертиза която могат да споделят относно последствията от кризата за хората в бедност. Ако наистина искаме възстановяване тази експертиза трябва да бъде използвана
- Хората в бедност са част от решението – давайки глас на тези хора и осигурявайки участието им в реален диалог има същностно значение за намирането на адекватни дългосрочни решения.
- Въпреки енергията изразходвана от социалните НПО за да изпратят техните послания, реалността е, че повечето планове за възстановяване и стратегии за излизане са създадени при затворени врати без участието на хората които най-много са пострадали. Един отворен процес с участието на всички заинтересовани страни би имал по-добро влияние за преодоляване на кризата.
- Исканията на социалните НПО са за споделяне на един алтернативен подход към кризата на ниво ЕС. Причините за кризата трябва да бъдат оценени и дискутирани. Пожертването на социалната защита само ще влоши социалната кохезия и ще създаде условия за по-голяма криза в бъдеще. Устойчиво възстановяване трябва да се изгради върху амбициозни публични инвестиции, засилване на социалната защита и развитие на достоен труд.

Информация и контакти

За повече информация по този доклад може да се обърнете към:

Шан Джоунс, Координатор по политиките на EAPN

Sian.Jones@eapn.eu или телефон: 0032 (0)2 226 5859

За повече информация по позициите и публикациите на EAPN вижте:

EAPN website: www.eapn.eu

Европейска анти-бедност мрежа. Репродукцията е позволена, ако се направи подходящо позоваване на източника. Декември **2009**.

Този доклад е подкрепен от Генералният директорат по заетостта, социалните проблеми и равните възможности на ЕК. Финансирането е в рамките на Програмата на ЕС за заетост и социална солидарност PROGRESS (2007-2013).

За повече информация: http://ec.europa.eu/employment_social/progress/index_en.html

Информацията в тази публикация не отразява непременно позицията на ЕК.